

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

7

ANTVORSKOV
HØJSKOLES
AARSSKRIFT

1944

UDGIVET AF
ANTVORSKOV HØJSKOLES ELEVFORENING

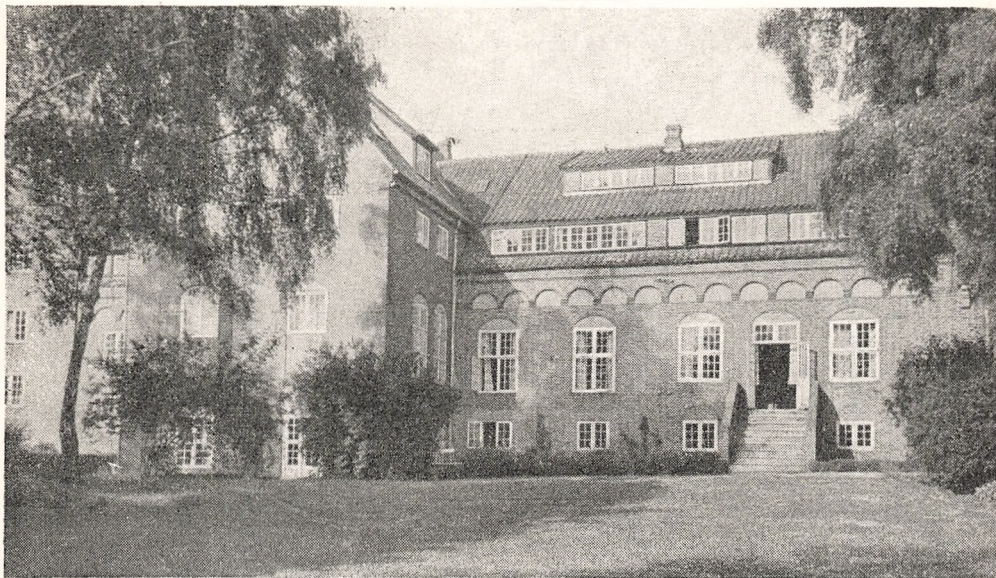
Statens pædagogiske Studiesamling
København

Trykt som Manuskript
Udgivet af Antvorskov Højskoles Elevforening

ANTVORSKOV
H Ø J S K O L E S
AARSSKRIFT

1944

- Og rammer Uaar den danske Egn,
vil Livets groende Fremfærd stoppe,
vi kæmper under de gamle Tegn,
end staar Guds Bue i Sky histoppe,
    Hvad Vintren øder,
    det Somren bøder,
og Gud vort Virke med Sejr forsøder
    af evig Art.

Af Jakob Knudsen.

I Hundredaaret.

Saa hæv dig, Skole, og frygt kun ej:
forældet aldrig blev Livets Tale,
før trættes histude af Dans og Leg
paa Fjordens Tilje de Bølger svale.

    Naar Hjertets Ager
    Livs-Ord modtager,
vi alt hernede det Foraar smager,
    som ældes ej.

Folkehøjskolen gennem 100 Aar.

DE hundrede Aar, der er gaaet, siden Rødding Højskole blev aabnet, er i Sandhed et broget Stykke Danmarkshistorie. Ikke mindre broget er den Del, der har Folkehøjskolen til Overskrift. Over 200 Højskoler er i Tidens Løb oprettet; for Tiden er der omkring 60; de øvrige ligger Landet over som Minder om Højskoleforsøg, Minder om store Dage og om Tidens Omskiftelighed. Af alle Skoleformer har Højskolen vist sig som den usikreste. Den har ikke været statsautoriseret eller -garanteret, ikke baaret af en stor Organisation, men har i alle Maader — paa godt og ondt — været noget overordentlig personligt og levende.

Højskolebygningerne vidner om det. Som paa vore Kirker er der bygget paa dem til flere Tider, ikke efter en forud lagt Plan, men efter Behov og Lejlighed, og sjældent har det virket forskønnende. De fleste Højskoler er noget sammenbygget Roderi, sommetider med tre-fire Foredragssale, der viser Udviklingen, hver i sin Tids Stil. Broget, men levende!

Saadan ogsaa med Højskolens *indre* Opbygning, baade de enkelte Skolers Historie og den danske Folkehøjskoles. Hvor er det — trods alt — en Lykke, at Grundtvig ikke havde sin Plan fiks og færdig i sin Tid eller straks fik sit Ønske om „Skolen i Soer“ opfyldt. Saa var denne Skole — som Statsskole — blevet slaaet fast som den af Grundtvig og Staten autoriserede. Naturligvis ikke af Grundtvig selv, men saamænd af hans Disciple. Og hvad var der mon saa blevet af de danske Folkehøjskoler?

I Stedet for ser vi Grundtvig fra Skrift til Skrift famle sig frem til at se det nye klarere og klarere. Det gror og udfolder sig for ham. Først Skolen for Borgerlivet — og først for de bedste af Ungdommen, en Hal Kochsk Leder-skole. — Efterhaanden dages det for ham, at det bør være for *al* dansk Ungdom og ikke blot for Borgerlivet, men for *Menneskelivet*. Saa kommer *Røddinghøjskolen* med sit særlige Formaal: en Højborg for Danskhed. Det var ikke Grundtvigs Venner, der stod bag Planen, det var national-liberale Folk, som for alt i Verden ikke vilde, at Skolen blev grundtvigsk, og der var

adskillige Kvaler med at finde, hvad Ben man skulde staa paa, finde de rette Former og Rammer.

Dér kommer saa *Kolds Højskole* ind, en helt anden Stil, fjernt fra den store Sorøplan, fjernt fra den ret fornemme Rødding-Skole. Hvilken Forskel paa Planen om den store Skole i Sorø og saa Kolds lille Højskole i Ryslinge, Forskel paa det frie Aandens Stormcentrum, Grundtvig tænkte sig Folkehøjskolen, hvor Vinden skulde suse frit fra alle Verdenshjørner — og saa Kolds stiltfærdige og inderlige Gaaen-løs paa den enkelte.

Ja, forskelligt og broget, men Grundtvig byder det velkommen altsammen. Kan han ikke faa det frem paa den ene Maade, saa paa den anden. Da denne lille stædige Kold ikke vil gaa fra sin Plan om at holde Højskole for 15—16-aarige, saa bøjer Grundtvig sig og sætter sit Navn paa Indsamlingslisten, selv om han er overbevist om, at Kold tager fejl. Lad ham blot prøve! Grundtvig ved, at hans Plan er stor nok til at taale Svinkeærinder og Sidespor. Bare der er Liv og ærlige Mennesker, saa skal Aanden nok lære dem. Selv styrer han sin Højskoleidé ind og ud mellem Skærene, drejer af for Braadsøer, følger Strømmen, hvor den tager Fart, men stadig med Maalet, det dunkle, fjerne Maal for Øje.

Det var Skolen for Livet, o: Skolen, hvor det drejede sig om det levende, ikke døde Reglementer og Læresætninger, Skolen, hvor det gjaldt at gøre levende, lysvaagent for alt skønt og stort heneden — med dybe Længsler, kun fyldestgjort af Evigheden. Et saadant Liv skulde hans Skole vække Lysten til, et saadant Liv var det, han pønsede paa med Flid at forberede. Og saa kunde det ikke nytte at komme løbende med Justérmaalet og rette og kritisere og kassere. Nej, lad det gro! Livet er den bedste Læremester.

Derfor øgedes Forskellighederne. Der var Højskoler, der holdtes i en Storstue paa en almindelig Bondegaard, og der var Skoler, der rejstes som Borge med det samme, med Taarn og Tinde og Plads til over 100 Elever. — Der var Forskel ogsaa paa Mændene. Der var Forskel paa Kaptajn, Dr. phil. Jens Nørregaards Landauer og Christen Kolds Trækvogn, Forskel paa Kolds Vadmelstøj og Alfred Povlsens elegant pressede Benklæder, ligesom der var Forskel paa Grønvald Nielsens runde Humor, Thomas Bredsdorffs poesimættede Kraft og Anders Vedels skarpe Vid.

Men hvor er det dog en Velsignelse for os, at Højskolen blev netop saa rummelig, at der var Plads, Albuerum for alle disse forskellige Mænd, saa det var udelukket at faa dem presset ind i Spændetrøje eller faa dem til at marchere

i Takt. Der lader sig ikke lave nogen Ensretningslinie, hverken paa langs eller tværs af Højskolen. Den er velsignet levende og forskellig fra Begyndelsen til i Dag.

*

Ser vi paa det Farvand, Folkehøjskolernes store og smaa Skuder skulde styre op igennem i de 100 Aar, forstaar vi ogsaa Umuligheden af at holde den samme Kompassretning hele Tiden. Der var politiske Strømninger og sine Steder Strømhvirvler. Nogle Mænd lod deres Skude følge een af Strømningerne, andre søgte at styre ind i smult Vand. Den politiske Presse var undertiden et ikke altid behageligt Flodpoliti, der søgte at diktere Kurs og hindre Afvigelser. — En kendt Højskolemand sagde til sin politisk interesserede Lærer, at det gjorde ikke noget, bare det var det rigtige Parti! Andre har gjort bitre Erfaringer, naar det viste sig, at det ikke var det rigtige Parti. — Et af de Fødselsdagsønsker, der kan være Grund til at fremsætte, er, at Højskolen i den svære Tid, der kommer med fornyet politisk Kamp, maa gaa foran i at vise politisk Kultur og Fordomsfrihed, men saa ogsaa maa være respekteret ud fra en tilsvarende Kultur og Forstaaelse.

Men andre og stærkere Strømninger har Højskolen enten ladet sig bære af eller har maattet styre Baaden igennem.

Et af de bedste Spejl til at vise Sejladsen op gennem Tiden med de skiftende Strømninger er vist Højskolesangbogen i dens forskellige Udgaver. Den, der har alle 13 Udgaver plus dens Forgængere staaende, vil kunne gøre interessante Studier. Og de, der ved, hvilke Sange de gamle især foretrak, og hvilke der nu er i Vælten, kan faa en stærk Fornemmelse af Højskolens indre Historie.

At den Strømning, der bar Højskolen frem, og den Dag i Dag bærer den, er *Romantikken*, er der Beviser nok for. Det var og er Hjertet, der tales til, og ikke først og fremmest Forstanden; det er *hele* Livet og ikke bare dets ydre Afspejlinger, Højskolen har haft som Emne. Paa Historiens og Poesiens Vinger fløj man did, hvor de dybe Længsler drog, kun fyldestgjort af Glans fra Evigheden.

Men takket være *Grundtvig* og *Kold* blev det ikke den filosofiske Roman-tiks tynde Luftflag, man forduftede op i. De var begge i en næsten utrolig Grad Virkelighedens Mænd. Deres Romantik blev ikke en abstrakt Harmoni hinsides godt og ondt, men var en Tro paa Aandens Magt, paa Sejren over Døden. For dem begge var Døden den store forfærdelige Fjende. „Min Mod-

sætning er Liv og Død“, sagde Grundtvig, og Kold sagde i den bekendte og maaske ikke helt retfærdige Bedømmelse af Røddingskolen og Hindholmskolen om sin egen: „Den Fjende, jeg har rejst Kampen imod, er Døden. Den Fjende bør i vort Hjerte Side om Side med Livet. Her skal Striden staa, den Strid, der varer Livet ud.“ — Herom var de helt enige.

Man gør sommetider, synes jeg, et for stort Nummer ud af de to Mænds Forskellighed, saa man saagar taler om grundtvigske og koldske Højskoler. — Som to yderst særprægede Mennesker var de meget forskellige, men om Maalet for Arbejdet var de enige. De vidste begge, hvor Ploven skulde sættes i, og hvad det var, der skulde gro efter den.

Muldjord i Bryst
ser den høje med Lyst:
dér kan Solstraalen bo,
dér kan Himmelbyg gro.

Det var Jordklimpen, der skulde klares

i Solglansen mild,
saa glade vi føle os skabes i Bryst
de levendes Lyst.

Ja, at faa Aand i Kød kroppene, saa det blev Mennesker og ikke Dyr — det var Arbejdets Maal,

saa Aanden paa Støvhjertets Tunger
sin dybeste Længsel udsjunger.

Saa maatte Vorherre om Resten! — Det er Højskolens Maal den Dag i Dag.

Det er den „Livets Glæde“, som *Hostrup* vilde, at selv den mindste af de smaa skulde have Del i. Naar hans Sange endnu hører til de mest sungne i vor Højskolesangbog, saa beror det netop paa den inderlige Forening af Himmelsyn og Virkelighedssans. Han er Lærken, der svinger sig op og ser Vaarens Komme bag Taagen, men den har Reden nede paa Jorden og glemmer ikke Støvet's Kaar.

Det var den Arv af Virkelighedssans, der bar Højskolen frelst gennem *Realismen*. Det er givet, at en Skoleform som Højskolen let kunde være veget ud af Kurs i det Vejr, der stod efter *Georg Brandes*. Der var al mulig Fare for at havne i blodløs Filantropi og humanistisk Idealisme, men Højskolen red Stor-

men af. Og her skal der ikke først tænkes paa dem af Højskolens Mænd, der knapt nok mærkede et Vindstrejf af Realismens Storme, fordi de allerede var i sikker Havn, men paa dem, der i Ungdommens letbevægelige Fartøj var midt i Hvirvlen. — Den Kontrast mellem Liv og Død, det grundtvigske Livssyn havde givet dem i Arv, var for stærk til, at de kunde føle sig beroliget og tilfredsstillt ved et J. P. Jacobsensk

Alle gode Tanker, de kan slet ikke dø,
før endnu bedre Tanker er spiret af deres Frø.

De havde i deres Opvækst mødt en Realisme, der var endnu mere radikal, derfor kæmpede de sig igennem.

Det er ikke sandt, at Mænd som Thomas Bredsdorff efter Mødet med Brandesianismen Resten af deres Dage haltede som efter en Jakobskamp. At det er blevet sagt om dem, stempler dem, der har sagt det, ikke dem, det er sagt om. Man er mødt op med et hjemmelavet Justérmaal og har ikke kunnet faa det til at passe. — Det Krav om Redelighed, Mænd som Begtrup, Bredsdorff og Jak. Knudsen stillede til sig selv og andre, og som gjorde dem sky for en blot stemningsvækkende Tale og efterkoldsk Moraliseren, der var blevet gængs sine Steder, det havde de ikke lært af Brandes, men bag ham af *Søren Kierkegaard*, og var de mærket af nogen, saa var det af ham. — Vi skylder i Sandhed de Mænd Tak, der kæmpede paa den Front og holdt den. —

Der er ingen Grund til at opholde sig ved de Fladvandsfarer, Højskoleskibet har været udsat for i Form af tyndbenet Grundtvigianisme, uheldige Forsøg paa at efterligne Kold, eller den førnævnte tyndbenede Idealisme, efterhaanden smagende af K. F. U. M. med Krav om tydelig Skiltning med det kristelige. Der har alle Dage været Folk, der blev ængstelige, naar de ikke kunde se Land længere og ikke forstod Højskolens Navigation. Saa kvækkede „Folkerøsten“ advarende: Nu var der igen en Højskolemand, der havde holdt Foredrag uden at nævne Gud; og enkelte Højskolemænd var der vel, der undertiden kom lovlig nær Fladvandet, hvor Præstevener stod og kaldte ængsteligt paa dem. — Højskolen som saadan holdt støt sin Kurs, den, de ansvarsbevidste Styrmand forstod, Tiden krævede. —

*

Lad os blade videre i Højskolesangbogens Udgave, frem til den, der kom sidst i Tyverne, 11. Udgave. Faa Udgaver har været ude for en saa stærk

Kritik. Det var den med Afrustning og Hjemstavnsangene. Det var den Periode, det er blevet Mode at tale nedsættende om for dens Internationalisme og Smaatskaarethed.

Var det et Skær, Højskolen var ved at strande paa? Eller var det en Kursændring, Tiden trængte til? — Jeg mener det sidste. Det var ikke et tilfældigt Lune eller en slap Følgen med Strømmen, der fik Mænd som *Alfred Povlsen* og *Carl Koch* til at tale om Verdensfred og Mellemfolkelighed. Det var en bevidst Sætten ind dér, hvor de følte Folkelivet truet. Naturligt prægede Kursændringen Højskolesangbogen, saa hadprægede Sange gled ud.

Og Hjemstavnsangene, især Aakjærs, var det bare Udslag af den Mentalitet, der var groet op i et lille Land, der havde hygget sig i Smug, mens hele Verden brændte om dets Vugge? — Eller var det ikke snarere, netop fordi man øjnede Farer, et Forsøg paa at drage Bondens Gerning ud af den materialistiske Pengeørken, Krigstiden havde forvandlet den til, — om man kunde gøre det uden at spalte hans Verden i to, en Søndags- og en Hverdagsside. Som Aakjær skrev til Thomas Bredsdorff:

O elsk os frem den gamle Bondekløgt
i Sindets Stemthed og i Studens Røgt,
da tror jeg vist, at Folkets dybe Synder
engang skal sones ved de danske Bønder. —

Og var Højskolens Brug af Hjemstavnsdigtene i den Periode ikke ogsaa et Forsøg paa at lægge en Grund til en sund Fædrelandskærlighed i Stedet for noget, der efterhaanden var ved at blive forloren Romantik? — Hver Tid skal maales med *sin* Maalestok, og det er svært for den, der ikke har levet med i en Tid, saadan at han har følt dens Strømninger rykke i Roret, at bedømme retfærdigt.

*

Saa kommer Trediverne, og sidst i Trediverne den 13. Udgave af vor Sangbog. Igen ser vi, at Sangbogen er et af de bedste og stærkeste Beviser paa, i hvilken Grad Højskolen har levet op til sin Tid, haft Tiden paa Pulsen. — Bag 13. Udgave ligger den økonomiske Krise, der rystede det danske Folk dybt inde i gamle, solide Højskolekredse. Det Krav, der nu meldte sig, var at trække Tropperne tilbage fra Udenværkerne til „Kærnen“, grave i Dybden for at vise de folkelige Fællesværdier under den politisk-økonomiske Strid.

I samme Retning gik de Krav, den øgede nationale Spænding baade i vort Grænseland og i Verden i det hele stillede. En fornyet stærkere Betonning af det nationale og det nordiske var en helt naturlig Følge af Dybbølstævnet 1933 og den truende Verdenskonflikt.

Mærkeligt samstemmende med disse Toner — som en dybere Orgelklang bagved — kom Indflydelsen ogsaa i Højskolekredse fra *Tidehverv* og Karl Barth. Denne Strømning fejede haardt og bestemt alt det, der blot var stemningspræget eller Udtryk for religiøst Føleri, ud af Sangbogen eller hen bagi, i „Venteværelset“. Der blev sat god og rigelig Plads af til Kingos og Grundtvigs kraftige, nærende Kost. — Anders Nørgaards manende Ord om Selvbevidelse trængte igennem, trods deres undertiden lovlig dømmende Doktrinarisme. Det var en ærlig Mands tunge Advarselstale: Tilbage til „Kærnen“, Fæstningens faste Stenhus!

Dér stod vi, da Besættelsen kom over os. Er der i denne Tid noget, der viser os Guds underlige Førelse, saa er det dette! Bedre rustet end med den Sangbog og den Indstilling, den var Udtryk for, kunde den danske Folkehøjskole ikke være til at tage imod de Krav, den ny Tid stillede til os.

*

Ja, det er Højskolens underlige Kavalkade op gennem hundrede Aar, et broget, rigt vævet Tæppe. Ikke let for den udenforstaaende at komme med Maalestok og rette Mønstrene ind efter en Snor. Og dog — for den, der har levet med i Udviklingen — en Sammenhæng i det hele, en *Bundfarve* i Tæppet saa stærk, at den slaar igennem alle de brogede Mønstre. Bundfarven er Grundtvigs Syn paa Menneskeliv og Folkeliv som givet af Gud og skabt som Led i hans vældige Eksperiment paa at gennemtrænge Støv med Aand.

*

Det næste Stykke Vej? Det er vanskeligt at se frem. Kan vi øjne Opgaverne og indstille os paa dem? Er vi allerede ved at indstille os? — Den ny Højskolelov med dens øgede Hjælp til Elever og dens Lettelse af Vilkaarene for nyoprettede Skoler er vel Udtryk for en Forstaaelse fra Folks og Samfunds Side for de Krav, den kommende Tid vil stille til Højskolen. De er i Sandhed store. — De vil gaa ud paa midt i den nye Tids sociale og økonomisk-politiske

Kampe at fastholde den haarde Tids Lære og folkelige Fordybelse dér, hvor den er trængt igennem, tale Landsmandsskabets Sag tværs over Skillelinierne og pege ud mod et Samfund, der bygger paa Sandhed og Ret.

Og saa — med Forbindelseslinierne bagud i Orden — foretage et Fremstød ud i de Kredse, hvis Ungdom er gaaet udenom Højskolen hidtil. Vor Arbejdsmark er ikke blot de gamle Kredses rodfæstede Unge, den er ogsaa de Tusinder af rodløse baade fra Byerne og fra Landet. De trænger i endnu højere Grad til det.

Sandsynligvis vil dette Fremstød medføre mange nye Forsøg med ændrede Rammer og nye Former — maaske ogsaa nye Toner. En stor Hjælp i det vanskelige og vovelige Arbejde vil det være, om det fra de gamle Kredses Side vil blive mødt med forstaaende Tillid og opmuntrende Tro. — Den Skepsis og Modvilje, Arbejderhøjskolerne ved deres Fremkomst mødte fra mange i de gamle Kredse, lover ikke alt for godt. Kun faa saa det Nybrud, det kunde komme til at betyde for de Kredse, de Skoler rejstes for. — Havde vi bare noget mere af det ukuelige Lyssyn, vor Læremester besad, da han skrev:

Kun Spiren frisk og grøn i tidlig Vaar,
og Blomsterfloret i den varme Sommer,
da Modenhed i Møde Planten gaar
og fryder med sin Frugt, naar Høsten kommer!

For ham var Aandens Førelse ikke Mundsvejr. —

*

Saa gaar Højskolen ind i sit næste Hundredaar. Dens Virke er ikke afsluttet. Dens Historie ligger forude. Dens Maal med den Ungdom, den faar Lov at arbejde med, er med en let Omskrivning af Kaj Munks Ord i „Han sidder ved Smeltediglen“: Du skal føde mig en Søn i min Alderdom, Sara; *han skal blive en tro Dansker og et sandt Menneske!*

Saa maa Vorherre om Resten!

ERIK B. NISSEN.

Det moderne Menneske i Evangeliets Lys.

Af Sognepræst P. Augustinus, Hoptrup,

Forstander for Antvorskov Højskole 1916—20.

Mine kære, gamle Elever!

I de snart mange Aar, der er gaaet, siden jeg var Forstander for Antvorskov Højskole, er der ofte i mit stille Sind opstaaet det Spørgsmaal: Mon mine Elever endnu holder fast ved vor gamle Skole og føler sig knyttet til den? — Uventet fik jeg Svar forleden Dag i et Brev fra Forstander Nissen, der fortæller, at mange af jer stadig er Medlemmer af Elevforeningen. Jeg blev glad for den Oplysning. Jeres Trofasthed mod Skolen er altsaa ikke svunden. Nissen opfordrer mig i Brevet til at skrive en Artikel til Aarskriftet, — en Opfordring, jeg takker ham hjerteligt for, — og jeg vil da tænke mig, at I sidder paa Bænkene i Foredragssalen, og at jeg staar paa Talerstolen. Vi vil en kort Stund tale med hinanden som saa ofte før. Min Stemme har maaske forandret sig en Del i Aarenes Løb, men den er ikke blevet en anden, end den var. Jeg tænker, I kan genkende den.

Og hvad skal vi saa tale om? Naturligvis om et Emne, der maa ligge nær for en Mand, der har en brændende Kærlighed til den danske Folkehøjskole, og hvis Kald det nu er at forkynde Evangeliet i den danske Folkekirke, som han har en lige saa brændende Kærlighed til. Skal jeg give, hvad jeg har at sige jer, en Titel, maa det blive

Det moderne Menneske i Evangeliets Lys.

Ud over vort Land, i Købstæder, i Landsbyer og paa Heden, lever en Mængde Mennesker, der helt ud føler sig bundet af den aandelige Arv, de har modtaget af vort Folk og af den Slægt og det Hjem, de er udgaaet fra. De er henvist til, som det hedder med et bibelsk Udtryk, at æde deres Brød i deres Ansigts Sved. Og naar de om Aftenen er trætte og udasede af Dagens Arbejde, lægger de sig til Hvile med et Fadervor, som deres Mødre har givet dem med fra deres Barndomshjem. Det falder dem aldrig ind, at dette kan være anderledes. Deres Tanker og Følelser og hele Livssyn er bestemt af den Arv,

der er deres Vuggegave. Og de vilde blive ulykkelige og harmfulde, om nogen gjorde Forsøg paa at tage den fra dem.

Men der lever andre Mennesker, som har frigjort sig fra enhver aandelig Arv, mere eller mindre bevidst. De søger at bane sig Vej ud i et fremmed og ukendt Rige, hvor de gamle moralske og religiøse Værdier er nedskrevet til det mindst mulige eller er helt forsvundet. De vilde føle sig ilde berørt, om man søgte at fastholde dem ved gammel folkelig Arv og gammel Tro, og de vilde hævde, at Fremtiden ligger ikke i det gamle og velkendte, men i det ny og ukendte, der vil bane sig Vej med uimodstaelig Kraft.

Disse to Mennesketyper er overmaade forskellige, men i en vis Forstand lige moderne, eftersom de begge lever i Nutiden og ofte i det nærmeste Naboskab til hinanden.

Hvad er nu det for Kræfter, som er i Virksomhed i den aandelige Proces, der foregaar lige for vore Øjne, og som synes at arbejde paa at opløse det gamle, traditionsbundne, moralsk-religiøse Liv og virke for et Liv, der er frigjort for alle Baand?

De er af mangfoldig Art, disse Kræfter. Underligt nok, — eller maaske: naturligt nok, — viser det sig, at vi her møder et lyst Syn paa Mennesket, en vis frejdig, fremadstormende Optimisme.

— — —

Ved Indgangen til vor moderne Tid træffer vi en Personlighed, hvis Indflydelse paa Opfattelsen af Mennesket har været og stadig er uhyre stor. Det er Rousseau. Han hævder, at Mennesket af Naturen er godt. Naturen er i det hele taget god. Lad os derfor vende tilbage til Naturen. Naar vi gør det, kan vore Evner og Kræfter for Alvor udfolde sig uden at være hindret af Kulturens snærende Baand. Vi fødes som frie Skabninger, men overalt lægger Kulturen os i Lænker. Det gælder derfor om at fjerne Lænkerne, og naar vore medfødte Kræfter faar Lov til frit og uden Hindring at udfolde sig, sker det gode.

Man ser straks, at der her er Tale om en Tro, en lys og frejdig Tro paa Mennesket og dets Evner og Kræfter. Og denne Tro finder vi over alt lige ned til vore Dage.

I samme Retning har Nutidens Videnskab virket. Dens Udgangspunkt er netop Troen paa, at alle Ting, ogsaa Mennesket selv, kan forstås og forklares ved Hjælp af vore medfødte Evner og Kræfter. Videnskaben anerkender ingen Forklaring, som ikke kan godtgøre sin Rigtighed for vor Forstand. Og da nu Videnskaben kan opvise meget store Resultater, — dem vi alle nyder godt af

og dybt beundrer, — er det ikke underligt, at Troen paa Mennesket derved i høj Grad er styrket.

Endelig nævner jeg den moderne Digtning. Ogsaa den har paa mangfoldig Maade givet Næring til Menneskets Tro paa sig selv. Meget ofte skildrer den Drifts- og Instinktlivet og priser Udfoldelsen af alle de Kræfter, der bor i os, hvad enten de er gode eller onde. Mennesket er Kød og Blod, et Bundt af Kræfter og Nerver, siger Digterne, — et Stykke Natur, et Stof, et Materiale, der rummer fantastiske Muligheder paa godt og ondt. Mennesket kan stige himmelhøjt og synke uendelig dybt, men det vedbliver at være, hvad det er: et Stykke Natur.

Jeg har engang set et Billede af en Mand, der leger med en lille Løveunge. Han holder dens Forpoter i sine Hænder og lægger sit Ansigt ned paa dens Hals for at kærtegne den. — Billedet var baade betagende og uhyggeligt. Det saa ud, som om Menneske og Dyr hørte sammen. Det hele blev som et Symbol paa den Opfattelse af Mennesket, som vi finder i en stor Del af vor Tids Digtning.

Naar vi nu ser bort fra den første Type af Mennesker, jeg nævnede, og tænker alene paa den anden, det traditionsløse Menneske, som har frigjort sig fra enhver aandelig Arv, saa kan man sige, at det moderne Menneske er et Væsen, der først og fremmest tror paa sig selv. Videnskab og Digtning styrker den Tro, og der er overmaade meget i os selv, som gladelig giver sit Bifald dertil. Hvem stoler ikke paa sig selv? Hvem kan undgaa at blive betaget ved at se Udfoldelsen af de kolossale Kræfter, Menneskelivet rummer?

Det moderne Menneske mangler altsaa ikke Tro. Tværtimod! Det har en lidenskabelig Tro paa sig selv, sine egne Evner og Kræfter, en Tro, som er opfyldt af Tanken om ustandselig Fremgang og Udvikling.

— — —

Vi kommer nu til Spørgsmaalet: Hvordan tager det moderne Menneske sig ud i Evangeliets Lys? Hvad siger Kristendommen om den Tro, der i saa høj Grad behersker vor Tid og dens Mennesker?

Kristendommen tror ikke, at Naturen i sig selv er hverken god eller ond. Skal Mennesket betragtes som et Stykke Natur, maa Kristendommen sige, at vi er ingen af Delene, eller vi er begge Dele, — alt efter som vi bruger vore Kræfter. Det er ikke rigtigt at sige, at Kristendommen tror paa Mennesker. Vor Herre Jesus Kristus siger *aldrig*: I skal stole paa jer selv. Han siger heller

ikke: I skal tro paa andre Mennesker. — Derimod siger han: Tro paa *Gud* og tro paa *mig!*

Vi kunde maaske spørge: Hvad troede Jesus selv? Svaret er klart nok. Han troede paa Guds Magt over Mennesket, — paa Aandens Magt over Kød og Blod.

Kristendommen forkaster afgjort enhver Tanke, der gaar ud paa, at Mennesket er et blot Naturfænomen, der skal forstaas og forklares ved Hjælp af de Kræfter, der nu engang er os medfødt, og den tror ikke, at vi ved Udvikling eller Fremgang af nogen Art kan naa til et højere Stade. Den Forestilling om Udvikling, der har behersket Sindene i lange Tider, er Kristendommen fuldstændig fremmed. Den kender intet til sligt, og den har ingen som helst Mening derom.

Men helt paa tværs af alle selv nok saa videnskabelige Forestillinger om Mennesket som et Stykke Natur hævder Kristendommen med overvældende Myndighed, at Mennesket kun kan forstaas som et religiøst-moralsk Væsen. Enhver Forstaaelse af, hvad et Menneske er, der ikke lægger det religiøse til Grund, er ingen Forstaaelse, hvor klog og tiltalende og maaske overbevisende den end kan være.

Da Grundtvig fremsatte og andre gennemførte Tanken om en Højskole for den voksne, danske Ungdom, fremhævede han meget stærkt, at denne Skole skulde bringe, hvad han kaldte Livsoplysning, — ja, det var egentlig det eneste, den skulde bringe. Alt hvad der skete paa en Højskole, skulde tjene Livsoplysningen og intet andet.

Ordet er maaske ikke særlig klart. Med en Smule Fingerfærdighed kan det bringes til at betyde omtrent, hvad det skal være. Men hvad mente Grundtvig med det? Han mente den Oplysning, der kan hjælpe os til at forstaa vor Samhørighed med vort Folk og vor Bundethed til Gud og derigennem forstaa os selv som moralsk-religiøse Væsener. Vi har ikke vor Rod i Naturen, men i Gud. Livsoplysning i grundtvigsk Forstand har intet med Videnskab at gøre, men er fra først til sidst religiøs.

Ligesom Kristendommen altsaa afgjort gaar imod den videnskabelige Forklaring paa, hvad et Menneske er, saaledes gaar den ogsaa imod den Forklaring, en stor Del af den moderne Digtning giver.

Hvor var vi i min Ungdom begejstrede for og grebne af den store Digtning! Jeg for min Del er det stadig. Hvad jeg har modtaget af Shakespeare, Grundt-

vig, Ibsen, Jakob Knudsen og mange, mange andre, kan jeg simpelthen slet ikke udmaale. —

Som et elektrisk Stød gik det gennem Kroppen, naar Ibsen tilraabte os: Mand, vær dig selv! Der var heri noget ildnende og fængende, som virkede stærkt paa unge Sind. Vi vilde være os selv. Og i Livets Kamp lærte vi hurtigt, at der ogsaa var noget, der hed at hævde sig selv. Mange Digtere, — dog ingen af de forannævnte, — sagde ligefrem, at Selvhævdelse med flittig Brug af Albuerne var Livets egentlige Mening.

Hvad siger nu Kristendommen til dette? Den taler aldrig om, at vi skal være os selv eller hævde os selv. Den siger derimod: I skal fornægte jer selv! Hvilket er noget ganske andet.

Og hvad bliver saa Resultatet af det, jeg nu har sagt? Ser Kristendommen mørkt eller lyst paa Menneskelivet? Spørgsmaalet er maaske simplificeret for stærkt. Men følgende kan vist siges i Almindelighed: Saafremt vi betragter os selv som et Stykke Natur og gør Troen paa os selv til Hovedsagen i vor Tilværelse, da ser Kristendommen mørkt paa Mennesket. Men saafremt vi betragter os selv som Guds Ejendom og gør Troen paa Gud til Hovedsagen i vort Liv, da ser Kristendommen lyst paa Mennesket. Ellers ikke.

— — —
Kære, gamle Elever! I denne for vort Land og vort Folk saa rystende alvorlige Tid havde der været god Mening i at behandle et folkeligt Spørgsmaal i dette Brev til jer. Grunden til, at jeg ikke har gjort det, ligger lige for, og jeg behøver ikke at nævne den. Men i de Tanker, jeg nu har fremsat, ligger der Retningslinjer ogsaa for vort Folkeliv. Troen er Hovedsagen ogsaa i folkelig Henseende. Spørgsmaalet er blot, om vi tror paa os selv, eller vi tror paa Gud.

P. AUGUSTINUS.

Min Hustru og jeg sender jer de bedste Hilsener. I er sagtens, de fleste af jer, gifte og hjemfarne og har maaske voksne Børn, som I sender paa Antvorskov Højskole.

Vi har nu været Præstefolk i 20 Aar. I de første 9 Aar var vi i Vestjylland, der med Rette har Ord for at være et lykkeligt Sted for Præster. I de sidste 11 Aar har vi været her i Sønderjylland og befinder os overmaade godt. Vi vilde ikke bytte med Vestjylland igen, selv om vi kunde, — ja ikke engang med det dejlige Antvorskov.

Vennehilsen til jer alle!

KAREN og P. AUGUSTINUS.

Hoptrup Præstegaard, den 21. September 1944.

Grundtvigsk Menighedsliv.

I Fjor var det 75 Aar siden Loven, der giver Tilladelse til at oprette Valgmenigheder, blev vedtaget og de første Valgmenigheder blev oprettet. I den Anledning er der i Aar udkommen en stor, smuk Bog: „*De grundtvigske Fri- og Valgmenigheder*“ ved Valgmenighedspræsterne Asger Højmark og Uffe Hansen. De to Redaktører har forsøgt at samle de frie Menigheders og Valgmenighedernes Historie i store Træk. Flere af disse Kredses Historie var tidligere kortelig nedskrevet til Udgivelse ved festlige Lejligheder, men her er gjort et stort Samlerarbejde, inden den store To-Binds-Bog kunde udkomme. Den har tillige mange gode Billeder af Kirker, Præstegaarde og Præster.*)

Er man vokset op i en af de frie grundtvigske Menighedskredse, undgaar man ikke Gang paa Gang at blive grebet om Hjertet under Læsningen af denne Bog, og mange Erindringer og Tanker dukker op, som man er taknemlig for, og som man faar Lyst til at lade gaa videre til sine Venner og Bekendte.

□

Fri- og Valgmenigheder dannedes i nogle Tilfælde, fordi Præst og Menighed paa et eller andet Omraade fandt Folkekirkens Rammer for snævre. Saa brød de ud og udfoldede sig friskt og rigt under den tilkæmpede Frihed. Paa Mors f. Eks. dannede man Frimenighed, fordi Præsten Rasmus Lund ikke kunde faa Lov til at tage Børn til Alters. Paa Holstebroegnen kunde en aandelig vakt Kreds ikke faa Lov til at benytte Holstebro Sognekirke til sine Guds-tjenester. Saa byggede den først et Kapel at samles i, og senere dannede Kredsen Holstebro Valgmenighed og byggede Kirke. — Men i de fleste Tilfælde voksede de frie Kredse dog ud af en lille Kreds af Venner, der med hinanden havde delt og følt det kristelige Fællesskab. Til dem sluttede sig flere og flere, og saa vovede de endelig at melde sig ud af Sognemenigheden, danne en selvstændig Menighedskreds, kalde Præst og bygge Kirke. Almindeligvis havde Præst og Menighed levet sig sammen forud. — Det var som Regel et Vovestykke, baade for Kredsen og Præsten. Det krævede store Ofre af begge

---

*) *De grundtvigske Fri- og Valgmenigheder* ved Asger Højmark og Uffe Hansen. A. C. Normanns Forlag, Odense. 507 Sider.

Parter. Men det lykkedes næsten altid, fordi der stod stærke, aandelige Kræfter bag.

Her skulde man altsaa baade vælge og ofre. Til den danske Folkekirke hører ifølge Statistikken 3,200,372 Medlemmer, men ingen har spurgt dem, om de vil høre til Folkekirken. De er født ind i den og med i den uden maaske at have tænkt derover. Heller ikke mærker de til Ofre til dens Opretholdelse. Midlerne dertil tages igennem deres Skat.

Anderledes i de frie Kredse. Der skal man vælge for at komme med, og dertil kommer et økonomisk Offer, maaske endda et ret føleligt Offer. — Og dette gjaldt ikke blot første Slægtled, de, der dannede Kredsene og byggede Kirkerne. Hvert nyt Slægtled maatte vælge, om de vilde fortsætte og yde, hvad Fortsættelsen kostede. Baade Valg og Offer øver i Stilhed deres selvstændiggørende Indflydelse. Man danner sig derunder en Mening og udvikles til at yde noget til Fællesskabet — til Menighedslivet. Det vokser derunder, bliver stærkere og rigere.

I de frie Kredses Hjem skulde saa mange som muligt til Menighedens Guds-tjeneste. Ogsaa Børnene. De blev vænnet til at følge med Far og Mor i Kirke om Søndagen, og det fortsatte de med som unge. Der var og er stadig ikke Tale om Børne- eller Ungdomsgudstjenester. Alle skulde med i samme Fællesskab. Og der sad saa Børnene som smaa og saa op paa deres Forældre, mens disse sang, og hørte, hvad de slet ikke endnu forstod. Og da de fik lært at læse, fulgte de med i Salmebogen og lærte Ord og Melodier, til at begynde med ogsaa uden at forstaa ret meget deraf. Men de modtog i Stilhed baade Forældrenes og Menighedens stærke Vidnesbyrd, saa de aldrig glemte det.

Og — der var i hvert Fald visse Kredse, og er det sikkert endnu, hvor man finder en meget stor Del af Menigheden hver Søndag paa de samme Pladser i en fyldt Kirke. Jeg husker fra mine Læseaar i København, hvor jeg havde en bestemt Plads i Vartov Kirke, at man hver Helligdag saa de samme Mennesker rundt om sig paa de samme Pladser. Jeg kendte kun en ganske enkelt iblandt dem, men jeg kom til at føle og dele et mærkeligt rigt Fællesskab med dem alligevel, kom paa forunderlig Maade til at staa dem nær. Vi delte Menighedslivet i Stilhed.

Senere kom jeg til Vallekilde og havde ogsaa her en Menighedsoplevelse. Valgmenigheden var vokset stærkt sammen med sin Præst, Thorvald Helweg. Saa søgte han en skønne Dag over i Sognekirken og rejste, og saa tænkte man: Nu falder vel det hele fra hinanden. Nu, da der kom fremmede Præster, som

man ikke kendte, kunde der ikke være det samme at komme i Kirken efter som tidligere. Af Nysgerrighed gik man alligevel derhen og — fik en ny Oplevelse. Skolens Lærere med deres Familier sad paa deres sædvanlige Pladser som altid om Søndagen. Den øvrige Menighed ligesaa. Salmesangen lød ligesaa kraftigt som ellers. Der var stadigt herligt at komme. Det var alligevel ikke Præsten, der var det afgørende. Han var kun det tjenende Redskab i Menigheden, hvor Gud ved sin Aand virker gennem hans Ord.

Hos Jakob Knudsen i „Gjæring“—„Afklaring“ gribes Karl Wintrup af Menighedslivets forunderlige Kraft, da han kommer hjem fra brandesianske Kredse til Onkel Jørgens Menighed. Han kendte alle, der var i Kirken med deres Fejl og Synder og maatte undres over den mærkelige Kraft, denne Menighed besad, da den istemte Salmen „O, Kristelighed, du skænker vort Hjerte, hvad Verden ej ved“ . . . Og han maatte tænke paa Ordene: Ja, endog over mine Trælle og Trælkvinder vil jeg i de Dage udgyde min Aand.

Og hvem af de frie Kredses Børn har ikke erfaret, hvad Niels Dael skriver i den nye Bog om Venskab: „Naar vi fra Venskabet i det borgerlige Liv overfører Forholdet til Menigheden, forvandles det til noget meget rigere, til det kristne Fællesskab, gjort af Gud og uafsladelig værnet og næret af Gud selv. Ja, da er vi inde under Kræfter baade til Glæde og til at bære — inde under Almagtskræfter“. — Det er rigtigt. Men det skal vist opleves for at forstaaes.

Til grundtvigsk Menighedsliv hører et særligt Fællesskab om Daab og Nadver og om Ordene, som lyder der. Og det forstaaer man i de frie Kredse at samles om, saa det føles stærkt, ja, saa det bliver Midtpunktet i Fællesskabet. Mere end Skriftens Ord og Præstens Prædiken.

Ja, lad saa virke dit *Bad* og dit *Bord*
med de indviede *Tunger*,
at det kan høres, din Aand og dit Ord
er det, som taler og sjunger!

Derfor anbragte ogsaa Fri- og Valgmenighederne Døbefonten midt i deres Kirker, saa Menigheden kunde staa samlet om Daaben. Derfor lagde man Daabshandlingen før Prædikenen for at samle alle Kirkegængerne om den. Og — man nøjedes ikke med at holde Terminalsaltergang, to Gange om Aaret, Foraar og Efteraar, som Skik og Brug var den Gang i Sognekirkerne, men man dækkede Nadverbordet hver Søndag. Gudstjeneste uden Daab eller Nadver betragtedes som en ufuldstændig Gudstjeneste.

Noget af det, der griber én først og stærkest, naar man træder ind i en af de frie Kredses Kirker, er den kraftige Salmesang. Den har de fortsat fra Mødermenigheden i Vartov. Det er Glæden over det kristne Fællesskab, der faar Luft i Sang. Det forekommer mig, at Salmesangen i de frie Menigheder bæres af større Inderlighed end i Sognekirkerne, hvor man mange Steder nu ogsaa kan høre ligesaa kraftig Salmesang. Eller er det, fordi jeg føler, at her er Menighedslivet stærkere og inderligere, og saa synes jeg ogsaa, Sangen er det?

Noget, der virker udviklende paa Fællesskabet i de frie Kredse er Menighedsmøderne. De fleste Steder samles man til saadanne en Gang om Maanedene og ofte ude i de Hjem, der har Plads dertil. Under disse Sammenkomster lever man sig sammen, og man udvikles paa mærkelig Maade til at yde noget i Menighedslivet. Her er det ikke blot Præsten, der fører Ordet, men ogsaa forskellige af Menighedens Medlemmer indleder eller tager Del i Forhandlingerne. Sidder man senere sammen med hinanden i Kirken, kan man have en Følelse af, at her yder de ogsaa deres Bidrag til Deling og Fællesskab. Derunder vokser ogsaa Menighedslivet i Fylde og Rigdom.

Der er dem, der vil beskyldes de frie Menigheders Folk for at være selvglade, at de føler sig som mere levende Kristne end Sognemenighedsfolkene. Eliten. Det er ikke hyggeligt at møde. Man betegner undertiden ogsaa Kredsene ude fra som de lukkede Kredse. Hvor man lukker sig inde i Selvgoedhed. Ja — det kan der sikkert være en stor Fristelse til, og det er trist, hvor det sker, ogsaa fordi det virker indsnævrende.

Man kan ogsaa nok paa sine Steder faa Indtryk af, at Sognemenigheden er blevet udmarvet ved de frie Menigheders Dannelse. Vel især i Sogne, hvor der ikke er særlig Bevægelse i andre kirkelige Retninger. Alligevel vilde vi ikke undvære dem. Det rige Menighedsliv, der har blomstret saa frodigt i de frie Menigheder, har været og er stadig et friskt Kildevæld i den danske Kirke.

THORVALD LAURSEN

Vi holder stadig Stillingen „bag Hækken“, og selv om vi til Tider føler os lidt ene herude og daglig længes efter vore gamle Naboer, har vi det dog godt. Kære gamle Elever! Se ind til os, naar I kommer her til Bys. I skal blive vel modtagne. Vi sender jer alle venlige Hilsener.

JENNY og THORVALD LAURSEN.

Drømme, Daad og Virkelighed.

DET er den 3. November 1944. For første Gang i mange Aar har jeg paa denne Dato ikke set nogen Højskoleelever. I Stedet har jeg tænkt tilbage paa de mange Elevhold, jeg nu to Gange aarligt har været med til at modtage ved Tog og ved Rutebil siden 1930. Jeg har ogsaa drømt om de Hold, der vil fylde alle Højskoler, naar Freden atter bringer lyse Novemberdage.

Og Drømmene er de Rødder, der binder Vækster, som ellers vilde forgaa under Uvejrs Rasen. Dette gælder for Mennesker, for Hjemmet, for Samfundet. Vel at mærke, naar Rødderne er fæstnet i Virkelighedens Muld. Men saa sandt det er, at det ikke hjælper os, „vore Drømme faar Liv, hvis Livet det selv blive Drømme“, lige saa givet er det, at „den, der er uden Drømme, sejler med Lig i Lasten“. Thi en Slægt, der er drømmeløs, bliver baade haabløs og daadløs.

Jeg ser, at nogle unge Piger i et Interview har udtalt, at de ikke har Tid til at drømme. Hvis det er sandt, saa er de lige saa ynkværdige som de pur unge Mænd, der mener, at Fremtiden ikke byder dem nogen Chancer. Thi en Ungdom uden Drømme er ikke ung. Den vil blive snydt for Ungdomstidens største Herlighed. Og den vil gaa igennem Tilværelsen som mekaniske Dukker.

Nu og da kan man høre udtalt, at der ikke kan fostres Drømme i en jernhaard Tid som den, vi gennemlever. Men den Paastand er uholdbar. Mon ikke en og anden har bemærket det drømmende Blik, som pludselig kan fødes hos en enlig Kriger, der en Stund falder ud af sin Hverdagsrolle. Og i den ny Krigsbog „Sig dem det“ gives stærke Vidnesbyrd om Drømmenes Styrke paa Baggrund af en knugende Virkelighed. Bogen fortæller om en ung fransk Soldat, der fik knust den ene Fod under Tyskernes Indmarch i Frankrig i 1940. Sammen med mange andre Saarede føres han til et tysk Lazaret lige paa den anden Side af Grænsen. Og der gives nu en meget bred og malende Skildring af de Lidelser, som hærger de unge Franskmænd under det lange Hospitalsophold. Der er realistiske Scener af Amputationer, Dødskampe og Angst, Angst for Smerten og Angst for Døden. Alle drømmer de stærkt om at leve. Deres Haab er at komme ud og fortælle nye unge Sandheden om Krigen;

men først og mest er de fyldte af Hjemlængsel. De drømmer om Familien i Paris eller i en af Provinserne, om Far og Mor, Kæreste, Kone og Børn. Og de drømmer om Hverdagens fredelige Gerning og Liv. De drømmer ogsaa om at øve Daad — trods deres mishandlede Legemer — for at rejse Hjemmet og for at skabe et nyt Frankrig. Denne smerte- og materiefyldte Bog er en Bekendelse om Krigens Gru; men allermest er den en Drøm om Livet.

I samme Forbindelse kan nævnes den franske Forfatter og Flyver Exeupèry, som for nylig er forsvundet, antagelig styrtet ned og dræbt. Hans Bøger, „Flyvere i Natten“, „Blæsten, Sandet og Stjernerne“ og „Krigsflyvere“, er ikke blot en frisk Fornyelse af Verdenslitteraturen; men de er ogsaa et Vidnesbyrd om Drømme og Daad paa den absolutte Virkeligheds Grund. Exeupèrys aandedfyldte Bøger rummer en storslaaet Drøm om Hjemmet, om Fædrelandet og om Menneskeheden. Kun ved Grundlæggelse af et aandeligt Fællesskab mellem alle Mennesker opfylder disse deres Bestemmelse og skaber den Verden af Sandhed, der kan modstaa Undergangens Kræfter. „Jeg vil kæmpe for Mennesket. Imod Menneskets Fjender. Men ogsaa imod mig selv,“ hævder han. Og bag Ordene staar Manden, som altid øvede Daad, og som — ikke mindst gennem Stilheden og Naturens Storhed — øjnede de dybe Drømme om Menneskehedens Fællesskab.

Under den forrige Verdenskrig drømtes skønt om et kommende Fredsrige af Evighed. Mange holdt aktivt eller passivt ud gennem de lange Aar, netop fordi den Krig var en Kamp mod — Krigen. Naar den var sluttet, maatte alle have set, at saadanne Midler til at afgøre Stridigheder mellem Nationerne ikke blot var Brud paa Kulturen og Urenhed paa Menneskelivet; men ogsaa, at det førte til Nederlag for alle deltagende Parter. Og derfor vilde det aldrig gentage sig — mente man. Ogsaa herhjemme. Under denne Krig tales der derimod mere om fremtidig Sikkerhed end om fremtidig Fred. Derfor er det dog ikke givet, at Drømmene er svagere. Den uselvstændige Udtalelse om, at der vil vedblive at komme Krige, fordi det altid har været saadan, tilhører i den Grad den negative Side af „Hvad kan det nytte“-Moralen, at den blot er til Papirkurven. Fred paa Jord bliver en Kendsgerning den Dag, da Drømmen herom er blevet til Tro, der har Overbevisningens Kraft i sig. Krig er Menneskeværk. Og det er de lidet troende, der er dens Mulighed. Og til den Gruppe hører saa godt som alle Mennesker.

Det sker, at Folk, navnlig maaske dem, der har nemt ved at glemme tidligere Standpunkter, beskylder Mellemligstidens Folkeforbundstilhængere og andre

pacifistisk indstillede Mennesker for at have udvist stor Naivitet ved efter den forrige Krigs Afslutning at have troet paa et Aldrig mere Krig. Saadanne Beskyldninger maa dog ligge i alvorlige Hukommelsesfejl fra Anklagerens Side. Bøger og Artikler fra Mellemkrigstidens Periode viser ganske klart, at de pacifistiske Kredse langt stærkere end andre, forudsaa og forudsagde denne Krig. De havde profeteret Verdenskrigen af 1939 i mere end 10 Aar.

Pacifisternes Fejl var derfor ikke, at de var virkelighedsfjerne Drømmere, men snarere, at de var alt for aktuelle Realitetsmennesker, som manglede Evne til at fastholde Drømmen. Og i samme Nu, den brast, mistede de deres Slagkraft. Mere end een europæisk Statsmand — ogsaa fra Stormagterne — var pacifistisk indstillet lige til 1939. Men ogsaa mere end een af disse har indrømmet, at Drømmen svandt bort, og at det derfor maatte gaa, som det gik, og gaa som det kunde, og det vil sige, at Oprustningen maatte ske Fyldest og Krigen blive en Kendsgerning. Derfor er det ogsaa kun een Side af Sandheden Michael Tejn faar frem i sin Bog om „Drømmen og Virkeligheden“, naar han lader en Repræsentant for Efterkrigstidens pacifistiske og internationalt prægede Slægt sige saaledes: „Vi lod os narre til at tro paa alle de lyse Tegn i Verden, gav os ikke Tid til at undersøge, om de kun var Lygtemænd. — — Vi saa aldrig de mest selvfølgelige Ting, der var lige for vore Øjne og lige under vor Næse. Vi havde alt for travlt med det andet, til at vi kunde beskæftige os med det nødtørftigste.“

Dette modsiges af Jacob Paludans Bog om „Jørgen Stein“. Jeg kan blot tage det enkelte Træk frem om Jørgens Oplevelse i en Biograf. Forfilmen bestaar i en Ugerevy fra mange Lande. Overalt er det marcherende Tropper. Uendelige Rækker af uniformeret Ungdom i taktfast Tramp og med vajende Faner. Det er blot faa Aar efter Krigens Ophør. Og Jørgen irriteres. „Tinsoldater“, tænker han. Men saa mærker han, hvorledes Publikum er revet med af Filmen. Fødderne tramper i Takt med Soldaterne. Og da Filmen er forbi, bryder et spontant Bifald løs. Den internationale Propaganda havde haft den tilsigtede Virkning. Men Jørgen bed Tænderne sammen og greb fat i Stolen for ikke at lade sig rive med af Massesuggestionen. „Nu gælder det om at holde Hovedet koldt,“ sagde han til sig selv. Og som den bevidste og afgjorte Pacifist, Krigen og hans egen Filosoferen havde gjort ham til, maatte han ud fra sit Standpunkt vælge det, der var lige for Næsen af ham. Han anmodede om Tilladelse til at aftjene sin Værnepligt i Militærnægterlejren i Gribskov. Hans Mor, den konservative Amtmandsfrue, var absolut ikke Pacifist, og hun bøn-

faldt sin Dreng om at følge Skik og Brug og gaa ind som Soldat — nu, hvor der ikke mere var nogen Fare for Krig de første hundrede Aar! — Jørgen havde set Virkeligheden saa stærkt i Øjnene, at Drømmen var bristet, men alligevel undlod han ikke at følge den Idé, som var udsprunget af Drømmen, og som netop laa lige for.

Bogen om Jørgen Stein er Hovedværket i dansk Mellemlkrigstidsdigtning og et typisk Udtryk for dens Desillusionisme, som var indtraadt meget hurtigt efter 1920. Dette mærkes stærkt i hele Jacob Paludans og i Tom Kristensens Produktion; det ligger skjult eller aabnet i Bønnelyckes poetiske og forvirrede Romaner, og det fik Nis Petersen til at gaa i Staa i sin Digtning. Kun det medmenneskelige Sind blev tilbage som en Rest af de bristede Drømme.

Og dog har altsaa hverken et desillusioneret Slægtled eller en ny og grufuld Krig med alle dens ledsagende Kvælertag evnet at dræbe alle Spirer til friske Drømme hos den nye europæiske Ungdom.

Her i Landet, som de fleste andre Steder, hvor Begivenhederne har levnet lykkelig Tid til Tanker ud over Øjeblikket, er nu formet en Drøm om, naar Krigen er forbi, at deltage i et Arbejde, som kan lindre Krigens Saar og genopbygge paa det knuste Europa. Og mange unge er gaaet i Gang med at forberede sig til en saadan Daad.

Saaledes lever Drømmene da uanfægtet — eller paa trods — af Tiderne. Alligevel kan der findes en Sandhed i Micael Tejns Kritik. Det var nemlig, som om en Del af Efterkrigstidens unge sprang over nogle af de nære Drømme. For Drømmen om Fællesskabet mellem Nationerne glemte de Drømmen om deres eget Rige. Hermed menes ikke, at de glemte Fædrelandet. For Mellemlkrigstidens Slægt — i Danmark i hvert Fald — manglede ikke Nationalfølelse og folkelig Forstaaelse. Det ægte heri var lige saa stærkt dengang som nu, og ikke mindre realitetsbetonet, sandt og sundt. Men jeg tænker paa de personlige Drømme om „Prinsessen og det halve Kongerige“. Maaske de hist og her fortonede sig i Uklarhed og Svaghed. Bjørnsons lyse Bondenoveller, den ideelle Ungdomslitteratur, kom ud for et Tilbagetog. Den blev ofte erstattet af Filmens og Ugebladenes Romantik om Kontorchefen og Millionæren, af den badende Korpiges Fuldkommenhed og Arveonklen fra Amerika. Det vil sige, at den nære Drøm blev erstattet af den uvirkelige Idé. Men uden Drømmen om det personlige Kongerige og den personlige Prinsesse gaar Livet i Staa og bliver daadløst. Og saaledes maa det føre til, at de store og fjerne Drømme før eller siden ogsaa maa breste. Det er ikke Tidens jernhaarde Kno,

der banker Drømmene ud af Sindet; men det er Dagens Travlhed, hvor der ikke levnes Tid til at drømme, og det er den taktfaste, men livløse Forlystelses- og Underholdningsindustri.

Desillusionen kan udmarve et Folk, men Drømmeløshed gir Undergang.

Langt fra alle er ramt heraf, men baade i det praktiske Liv og i Litteraturen er der Ting, som tyder paa, at baade Mellemløstidens og Krigstidens Ungdom for en Del Kredses Vedkommende har modtaget Smitten, har forvekslet Livets Løgne med Livets Drømme eller kasseret disse sidste som ikke tilhørende en moderne Tid.

Skulde der nævnes et — moderne — Eksempel blandt hundrede paa, at Drømme har skabt Daad, kunde det være i det virkelige Eventyr om H. N. Andersen, Skibstømrerenkens Søn fra Nakskov, hvis hele Liv og Virke blev en daadfyldt Vandring mod de Ungdomsdrømme, der bragte ham Prinsessen og Kongeriget „Ø. K.“, og som i Kraft af dette ogsaa blev til Velsignelse for sit Fædreland, og som var med til at lægge Sten i Verdensfællesskabets Enhedsbygning. Myten om denne Dansker af Folkets jævne Lag, Myten om H. C. Andersen, om Knud Rasmussen, Mændene fra 48 og de jyske Hedeboønder efter 1864 med meget mere er ikke Taagetale, men historiske Vidnesbyrd om Drømme som Grundlag for Daad og om Daaden som Grundsten for Menneskelukke og Menneskefællesskab.

I en Del moderne Ungdomslitteratur hævdes der, at Ungdommen ejer Længslen, men ikke fatter dens Maal. Dette er netop Drømmen; thi den er det, der befrugter Længslen. Hvis Drømmen er kastet paa Pulterkammeret eller visket ud af forløjet Romantik og buldrende Tomhed, maa den hentes tilbage eller vindes. Uden Drøm ingen Kamp, og det levende Liv kræver Kamp af alle.

Drømmen kan vindes, og den kan styrkes paa Erkendelsen om dens Eviggyldighed, ved Oplevelse af Litteratur og Kunst, gennem det levende Ord, under Naturens Skønhed og Vælde, i Stilhedens forunderlige Kraft.

Jeg tror ikke, Højskolens væsentligste Opgave i det ny Aarhundrede, der nu er oprundet, og i den ny Tid, der snart vil komme, bliver at finde nye Kombinationer, der kan fremme Dygtiggørelsen til Konkurrencen i det materielle Kapløb. Større Velsignelse vil der være for Ungdommen og for Fædrelandet og for Menneskeheden, om Højskolen under nye eller gamle Former — eller ved allerede og altid bestaaende — fremmer eller styrker de Længsler og Drømme, der øger Sjælens Uro. saa det sætter sig Spor i Kampen og i Daadens Frugter, saa de bringer baade Oplevelse og Tro.

„Hvad vi drømte skønt, vi skal i Sandhed skue“, Prinsesser og halve Kongeriger, nej hele Kongeriger, frie Skoler og frie Samfund, Retfærdighed, Fred og Fordragelighed, Sejr over Krig — og Sejr over Død. Livets Sejr overalt.

Hvor disse Drømme ikke er vege Drømme, har de Bund i Virkeligheden — er Virkelighed.

H. P. HANSEN.

Grundtvig skrev i 1825 om „Puslingerne“:

Saa drømme de sødt om Betlehem
og er det end forblommet,
de drømme dog sandt om Barnets Hjem,
som laa i Krybberummet.
de drømme de lege Jul med dem,
hvis Sang de har fornummet.

Vi ønsker jer gamle Elever Del i denne Puslingedrøm nu til Jul. Og vi sender jer vore bedste Hilsener.

BETH og H. P. HANSEN,
Rosengade 5, Slagelse.

Efteraarsmøder.

I Provinsbladene kan man i Efteraarssmaanederne læse Referater fra en Række Efteraarsmøder. Disse Møder er helt af dansk Oprindelse og er ikke blevet en Eksportvare. Men mærkeligt nok er Ordet ikke at finde i den store danske Ordbog. Disse Møder holdes i September og Oktober i Forsamlingshuse, paa Højskoler og ogsaa i enkelte Købstæder. Høsten er endt, de gyldne Agres Afgrøde er bragt i Lade, og der kommer nu for Folk paa Landet en kort Hviletid, inden der skal tages fat i Roemarkerne. Saa er Efteraarsmødernes Tid inde. De varer somme Steder, f. Eks. paa Højskolerne, flere Dage, og de samler tit store Tilhørerskarer. Der er Højskoler, Askov, Rødding, Uldum, Vraa, Ryslinge, Vallekilde, der i deres rummelige Gymnastiksale har op mod tusinde Tilhørere flere Dage i Træk.

Efteraarsmødernes Historie er ikke skrevet og kan vel vanskeligt skrives. Men Ludvig Schrøder, Askov Højskoles første Forstander, har sikkert Ret, naar han (i „Den nordiske Folkehøjskole“, S. 201) fastslaar, at det første Efteraarsmøde holdtes i 1874 paa Askov Højskole.

Ludvig Schrøder har dog maaske haft et Forbillede for dette første Efteraarsmøde. Den grundtvigske Lægprædikant Peter Larsen Skræppenborg, der ejede den 200 Tdr. Land store Donsgaard ved Kolding, opførte i 1864 et nyt Stuehus og indrettede her en stor Forsamlingsaal, hvor han lod afholde Møder, og naar Høsten var endt, indbød han til Høstgilde. Og hans Høstgilde-Gæster blev ikke alene beværtet med god landlig Gildeskost, men fik ogsaa Lejlighed til at høre Foredrag af Præster og Højskolemænd. Disse Høstgilder er Forbillede for Efteraarsmøderne paa Højskoler og i Forsamlingshuse.

Men tilbage til Efteraarsmødet i Askov. Fra 6. til 14. Oktober 1874 deltog 70—80 ældre og yngre, Kvinder og Mænd, i Heldagesmøder paa Skolen. Enkelte var langvejs fra, f. Eks. Folketingsmand Jens Jørgensen, Bjerregaard, Gaardejerne Jep Fink fra Hejls og Tyge Hansen fra Ferritslev paa Fyn, Præsterne Cornelius Appel, Jens Schjørring, Poul Bojsen, Hans Svejstrup og Jens Lassen Knudsen (Jakob Knudsens Fader). Forskellige Højskolemænd og

Præster talte ved Mødet. I Aarenes Løb gik andre Højskoler i Askovs Spor, og da Forsamlingshusene rejstes ud over Landet, blev det mere og mere almindeligt, at der ogsaa her holdtes Efteraarsmøder. Aar efter Aar samlede Mødet i Askov større og større Tilslutning, navnlig fra Vestkysten kom mange Deltagere og boede paa Skolen i nogle Dage, ja Foredragsforeningen for Ringkøbing og Omegn gav endog Tilskud til bosiddende Folk i smaa Kaar, saa de kunde faa Raad til at være med til Efteraarsmøde i Askov. Endnu samler Askov store Skarer til sine Efteraarsmøder, flest fra Omegnen, men ikke faa Tilrejsende bor paa Skolen i de tre-fire Dage, Efteraarsmøderne nu varer.

Der findes ingen Statistik over, hvor mange Tilhørere disse Møder samler. Men i normale Tider før Verdenskrigen har Efteraarsmøderne i vore 14—1500 Forsamlingshuse og paa vore Højskoler vel hvert Efteraar været besøgt af hen mod 200,000 Tilhørere.

Det er en broget Række af Emner, der tales om ved disse Møder, kirkelige, folkelige, historiske, litterære, almenmenneskelige og aktuelle Emner, og naar Eftermiddagens Foredrag er til Ende, og den medbragte Mad er fortæret, samles man om Aftenen til Oplæsning eller Musik. Ordførerne er Højskolemænd, Præster af alle Grader, Provster og Biskopper, Professorer, Politikere og Kunstnere. Og der tales som Regel godt. Nok er det nu og da antydet, at der serveredes tynd Suppe og lovlig meget Sødsuppe. Forfatteren Jakob Knudsen, der tit gjorde et Efteraarsmøde uforglemmeligt ved sine Foredrag, har engang beskrevet, hvordan det folkelige Foredrag er beskaffent. Han skriver („Livsfilosofi“, 1908, S. 70—71): „Der er en Spise, som i de fleste Hjem optræder som Eftermad Løverdag Middag. Den bestaar af Levninger fra Eftermadden ved Middagene i den forgangne Uge. Man vil her kunne finde Stumper af stegt Flæsk, af Kalvekjød, af salt Kjød og Kjødfars fra fyldt Hvidkaalshoved; der kan ogsaa forekomme nogen Klippfisk, forskellige Gemyser og mange andre Ting, der i og for sig, og navnlig hver for sig, er gode. Denne Ret har i hvert Hjem sit særlige, hjemlige Navn. I mit Barndomshjem hed den „Ruskomsnusk med røde Klude“. Det er noget saadant, man nu til Dags ofte, og nærmest, forstaar ved „et folkeligt Foredrag“.“

Men trods Jakob Knudsens morsomme Spotteri kan det alligevel fastslaaes, at der gennemgaaende tales godt ved disse Efteraarsmøder. Højskoleforstander Alfred Povlsen sagde engang: „Om jeg kan tale, maa andre dømmes om, men jeg paastaar, at jeg kan høre. Jeg har været Tilhører ved mange Møder, og det er min Erfaring, at der tales lødigt og kyndigt ved vore Efteraarsmøder.“

Det er Vidnesbyrd om Folkets aandelige Fælleseje, Foredrag om dets Arv og Fremtid, der præger disse Møder. Fra dem er udgaet megen sand Opbyggelse og Oplysning, og Tanker er sat i Bevægelse. Tit blev Foredragene Samtalestof for mange Dage. Det lader sig ikke udregne, hvor megen aandelig Indflydelse der gennem disse Møder er blevet navnlig Landbostanden til Del.

Men ogsaa for Talerne har disse Møder været til stor Opmuntring og Berigelse. De mødes med en lydhør Forsamling, gamle og unge, og de træffer andre Ordførere og veksler Tanker med dem, stundom ogsaa muntre Historier. Det var f. Eks. ikke kedeligt at være sammen med Slotspræst Oscar Geismar ved et todages Efteraarsmøde. Det var heller ikke kedeligt at være sammen med afdøde Biskop Ammundsen, der forenede Alvor med megen Lune og kunde et Utal af gode Anekdoter. Her er en af dem. Biskop Ammundsen sad, fortalte han, i en Jernbanekupé sammen med andre Ordførere, og henne i et Hjørne halvslumrede en Mand, der ikke hørte til Talerlauget. Samtalen gik lystigt. Historie fulgte paa Historie. Saa faldt Talen paa Galocher, og een spurgte, om det var sundt at gaa med Galocher. Svaret kom fra Manden i Hjørnet. „Nej,“ sagde han, „det er sikkert ikke sundt, for naar jeg vaagner i min Seng om Morgenen med Galocher paa, saa har jeg altid en dundrende Hovedpine.“ Biskop Ammundsen kunde fortælle en saadan god Historie med meget forlegen Charme. Maaske hører den som saa mange andre Historier til de vandrende Historiers Regiment. Jeg har den fra Biskoppen selv.

For mange Højskolemænd og Præster hørte det og hører det ligefrem med til deres Bestilling, at de i Efteraarstiden drager ud paa Foredragsrejse, taler snart i Jylland, snart paa Sjælland og paa Fyn. De lærer Danmarks Geografi at kende. Højskolemændene møder gamle Elever og — om de er heldige — maaske ogsaa nye. Rejselivets Besværligheder glemmes over den Glæde og det Fællesskab, Møderne bringer. Der er Talere, der har „holdt Sølvbryllup“ med en Bys Efteraarsmøde, bl. a. Højskoleforstander Grønvald Nielsen, der 25 Aar i Træk talte ved Efteraarsmødet i Klim, i Aale og i Herning, uden at han kededes ved Tilhørerne eller de ved ham.

Fællessangen har lydt og lyder stadig fuldtonende ved disse Møder. Inden hvert Foredrag synges en Sang, og efter Foredraget sluttes med Sang. Det kan naturligvis ikke fastslaas, hvilken Sang der er brugt tiest. Men jeg gætter paa Grundtvigs skønne Høstsalme, der er digtet i Aar for hundrede Aar siden: „Nu falmer Skoven trindt om Land, og Fuglestemmen daler“. Der er Talere,

der har været med til at synge den Gang efter Gang i Efteraarets Løb, og den er ikke blevet gammel og slidt for dem.

Det er ugørligt at nævne Talernes Navne. Deres Tal er legio. Præster og Højskolemænd, lokalkendte og landskendte, er sikkert i Flertal. Men der kunde dog maaske være Grund til at nævne enkelte Talere, som kom fra andre Kredse, men dog passede vel ind i Mødernes Ramme og befandt sig vel i en Forsamling paa Landet. Der er først og fremmest fra nyere Tid at nævne Professor, Dr. phil. Vilh. Andersen; for nylig fyldte han 80 Aar. Han fik Hilsener fra mange Sider, sikkert ogsaa fra Højskoler. Der er Tusinder, der har oplevet festlige Stunder med ham, naar han talte og læste. Saa kom han ved Middagstid cyklende ofte langvejs fra, varm og lidt udaset, fik det sjællandske Lande-vejsstøv vasket af sig, satte sig vel tilpas til Rette ved Middagsbordet, og som andre ordentlige Mennesker nød han gerne et Glas god Rødvin til Maden, maaske blev der saa Tid til et lille Hvil, men nødvendigt var det ikke, og senere banede han sig Vej gennem en tætpakket Forsamling frem til Talerstolen, en Sang blev sunget, og saa talte Professoren om Poul Møller, om Chr. Winther, om Jens Paludan-Müller, om Landsmandsskab eller hvad Emne der nu laa ham paa Sinde, den lærde Professor formaaede at tale til jævne Folk, saa alle lyttede, og han var eet med Forsamlingen og aabnede for den en Dør ind til vort Folks ædleste Skatte. Han kunde holde en Forsamling fangen og i Aande, til ud over en stiv Time. Det er ikke almindeligt og hører ikke til god Tone ved Efteraarsmøderne, at Haandklap hilser Taleren. De rigtige Talere kan nok fornemme, om deres Ord har fundet Vej, uden at lydeligt Bifald overbeviser dem derom. Men det hændte, at Haandklap ganske spontant hilste Vilh. Andersen, naar han sluttede sit Foredrag. Og saa læste han om Aftenen, tiest vel Holberg, men ogsaa Poul Møller, Chr. Winther, J. P. Jacobsen og andre. Det var, som en ældre Landmand sagde, da han gik hen og takkede Vilh. Andersen: „Det var som at være i Det kongelige Teater.“

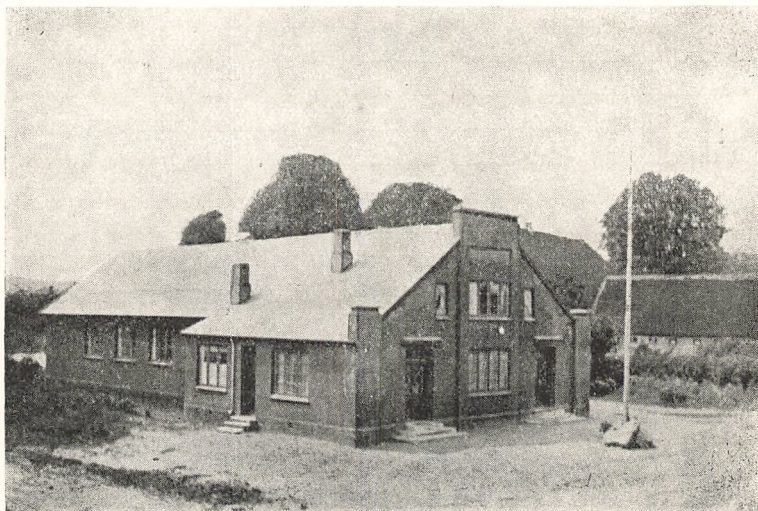
Og der var P. A. Rosenberg, den livlige og meget vidende Censor. Ogsaa han var stærkt benyttet som Taler ved Efteraarsmøder. Altid var P. A. Rosenberg i Arbejde. Jeg husker, at han ved et Møde paa Køgeegnen havde et Par Timer ledige, inden han skulde tale. Han gik ikke en Tur i det smukke Septembervej, som andre gjorde, nej, han sad paa et lille Værelse og lærte sig Russisk, for han — ja, jeg ved ikke, hvad han vilde bruge sit Russiske til. Eller den livlige P. A. Rosenberg — jeg husker, at han og Digteren Helge Rode talte ved samme Møde. De sad alene i min Stue. Jeg slog en Vending derind

for at se, om de var rede til at tage fat. Men hvad saa jeg, P. A. Rosenberg havde næsten dræbt den stiltfærdige Digter ved sin Livfuldhed. Og Helge Rode maatte, inden han kunde tale, vandre en lille Tur ad en lønlig Sti for at samle Stilhed. P. A. Rosenberg kunde direkte fra en livlig og larmende Samtale springe op paa Talerstolen.

Der er tit og med Rette talt om, at Folkehøjskoler og Landbrugsskoler har haft og har stor Betydning for de Unge især paa Landet. Men i Aar, da det er 70 Aar siden, det første Efteraarsmøde holdtes, kan der være Grund til at understrege, at Efteraarsmøderne og i øvrigt ogsaa andre Foredragsmøder i høj Grad har præget Befolkningen paa Landet.

FRED. NØRGAARD.

En lille Hilsen.

ATTER sendes et Aarsskrift ud i trange Tider, og gamle Elever trænger maaske mere end før til en god Hilsen fra deres gamle Skole. Der er saa meget, som virker nedbrydende i disse Tider, — derfor trænger vi alle til Frimodighed, — og I kender til, hvordan en kærlig Hilsen fra gode Venner kan virke opmuntrende; saadan en Hilsen skulde Aarsskriftet gerne være!

Tunge Tider kræver store Opgaver! Gid alle gamle Højskoleelever maa se det som en Opgave at føre Højskoletonen med sig, hvor de færdes; med Højskoletonen menes det Liv og den Aand, vi oplevede i Højskoletiden, — i Arbejdstimerne, i Foredragssalen, ja, og ikke mindst i det gode Kammeratskab! Gid alle disse Oplevelser maa blive den enkelte til Gavn i disse svære Tider, hvor der hver Dag skal tages Stilling til, hvad der er rigtigt eller forkert, hvad der er ondt eller godt!

Der er saa meget daarligt, som har haft gode Vækstbetingelser i de sidste Aar; vi maa ikke lade os blinde af det, lade staa til, eller følge med Strømmen, og allermindst maa vi gaa i Hi og vente paa bedre Tider, nej, Opgaverne ligger lige for Haanden og maa tages op hver Dag. Onde Dage kan ogsaa være belejlige Tider til at skabe noget godt, men Prisen er stor, og Kamp maa der til!

Desværre er det jo saadan, at Mennesker fristes til i Nød tid at søge Stimulans i Surrogater: Forlystelser i Stedet for Glæder, Nydelser uden Pligt og Ansvar, Glemsel i Alkohol, Morfin, Ferietabletter.

Vi trænger saa meget til helstøbte Karakterer, der har Sjælsstyrke og Kraft til at modstaa Fristelserne, ja, vi trænger til gode Mennesker, som kan sprede Lys om sig. Maatte Højskolens Virke hjælpe mange frem i den Retning, — der bliver haardt Brug for alle gode Kræfter i Tiden frem efter.

Min lille Hilsen og mit Ønske for jer gamle Elever skal være dette, at vi alle maa lære den Kunst at faa noget godt ud af onde Dage!

INGEBORG OLSEN.

Antvorskovkredsen.

SELV om de for tiden herskende noksom bekendte urolige forhold naturligvis nødvendigvis maa bevirke, at „Antvorskovkredsen“ i København henvises til paa det nærmeste at ligge i dvale, har vi dog ogsaa i aaret, der nu er ved at rinde ud, haft lejlighed til at samles.

Vi indledte den 27. februar med en travetur fra Holte rundt om Furesøen til Lyngby. Strækningen viste sig at være længere end ved en beregning anslaaet, men bortset fra en „enkelt“ vable hist og her var det en udmærket tur.

Den 28. marts lagde vi ud igen, denne gang paa K. F. U. M. med Nissen som vort samlingspunkt. Han talte om højskolen og Norden, belyste tanken om den nordiske enhed ud fra højskoletanken og fortalte iøvrigt nyt fra den „antvorskovlige udlændighed“ og indtryk fra foredragsrejser, han kort i forvejen havde været paa.

Næste gang, den 26. april, var det Hansen, der maatte lægge for. Han fortalte om tre nys udkomne bøger, han blandt mange andre i sin udlændighed havde faaet læst, og viste derudfra, at livskaldet er en nødvendighed for os mennesker, og at man ikke maa lade dyret i sig faa overhaand og tage sig selv til rette, men derimod skal forsones sig med dem, der øver uret. Efter kaffen fortalte han om vinterens forløb og om, hvorledes man var ved at indrette sig paa Bødstrup. Og bortset fra, at der var fem gange saa mange damer som herrer til stede paa mødet (hvilket ikke er at forstaa saaledes, at der var for mange damer, men derimod, at der var for faa herrer), var det i lighed med den foregaaende en udmærket sammenkomst.

Siden da har vi været trommet sammen to gange, den 4. juni, hvor vi — maaske paa grund af den lige overstaaede pinses nærhed med temmelig ringe tilslutning — var en tur i Dyrehaven, og den 16. septbr., da Nissen var til stede og skulde have talt til os, men i stedet paa grund af den ringe tilslutning, hvilket atter havde sin aarsag i den samme dag udbrudte strejke, nøjedes med at holde „samtaletime“ over en kop kaffe. (Betegnende nok var herrerne for en sjælden gangs skyld i overtal.)

Det er altsaa ikke meget, „Antvorskovkredsen“ har bedrevet i det forløbne aar. Men kommer bedre tider, skal dens iboende kraft nok komme til udfoldelse og skabe passende rammer for dens fortsatte trivsel. Vi modtager stadig tilmeldelser.

Med saavel kredsmæssig som personlig hilsen.

København, den 14. nov. 1944.

THYGE SVENDSEN.

Adr.: Borchs Kollegium, St. Kannikestræde 12, København K.

Bodstrup.

Aaret 1943-44.

Kære gamle Elever!

Vi havde glædet os til at kunne fortælle jer, at vi igen var i Gang med et Vinterhold, efter at vor gamle Nabo Pastor Niels Dael saa venligt havde tilbudt os at holde Skole paa „Liselund“, og 62 Elever, alt hvad vi kunde rumme under de Forhold, var indmeldt. Men det er gaaet anderledes. Den 16. Oktober maatte vi sende Afbud til de indmeldte og igen belave os paa en Vinter uden Skole. Liselund har faaet Indkvartering, og Pastor Daels er flyttet ud til deres Datter. Et Lyspunkt for os var det, at vi endnu ikke var flyttet derud og derfor kunde blive boende i en lille Villa, jeg købte i Sommer. I Løbet af det sidste Aar er vi flyttet 4 Gange (Hansens endog 5), saa vi følte en lille Smule Lettelse ved i hvert Fald at spare et Par Flytninger.

Men ellers var det drøjt nok at sende Afbud til de mange Karle fra alle Kanter af Landet, en hel Del havde ogsaa faaet Afbud i Fjor og havde saa ventet med at tage

paa Skole til i Aar. Nogle har vel nu fundet Plads paa andre Skoler, og Resten har faaet Arbejde, tænker jeg. Det faar Hansen og jeg nok ogsaa paa forskellig Vis, men vi savner hver Dag Skolearbejdet. Selv om man kan faa nok at bestille med Foredrag Landet over, og selv om man dér træffer mange gamle Elever og andre rare Mennesker, kan det kun blive et maadeligt Surrogat.

Naa, nu kan det vist være nok med Jeremiader! Der var paa de lange og mange Foredragsrejser, jeg fik Tiden til at gaa med sidste Vinter, ogsaa meget at glæde sig over. Det er glædeligt, at man Landet over saa støt møder op, naar der kaldes til Møder, og godt, at der er Folk, der trods alle Vanskeligheder og vel ogsaa en Del Skuffelser vil tage sig det Arbejde paa at arrangere Møder og have Ulejlighed med at hente og huse Taleren og videresende ham næste Dag. Oplevelser af den Art, Jakob Knudsen skildrer i „Jyder“, hører vist til Sjældenhederne nu; som Regel bliver en Foredragsholder nærmest forkælet med god Mad og Varmedunk i Sengen. Og saa glæder man sig henne i Forsamlingshuset over Hørelyst — trods de stadig alt for umagelige Bænke. At man dog ikke ofrer lidt mere paa det Omraade! Alt for mange Steder har man stadig kun nogle sølle Hønsepinde at byde Tilhørerne, og dér skal de saa sidde og være opmærksomme i en Time! Noget andet er det jo de ikke faa Steder, hvor Forsamlingshuset er „taget i Brug til andet Formaal“, dér maa man klare sig, som man kan, og være glad for, at der er Hjem, der vil rydde et Par Stuer og tage imod Ungdomsforeningen en Aften.

Ja, det vil føre for vidt at berette om min Vinterrejses mange Oplevelser og ligger ogsaa uden for Rammerne om denne Beretning, der jo skal fortælle om Skolens Arbejde. Det laa altsaa stille hele Vinteren. Kun d. 30. Januar samledes vi med gamle Elever til et Møde paa Højskolehjemmet i Slagelse. Hansen, Laursen og jeg talte, og der blev Tid til en Spadseretur ud forbi Skolen, op til Slottet og ned til Laursens. Den 19. Marts havde vi et lignende Elevmøde for Sydsjælland og for Elever fra Sydhavsøerne i Vordingborg i Kirk. Ungdomshjems gode Lokaler. Det var rart for os at mødes med gamle Elever.

Hen paa Foraaret begyndte vi at planlægge Flytningen ud til Bødstrup, hvor vi, som meddelt i Fjor, ved Hofjægermester Ei. Hansens Velvilje havde faaet Lov at holde Sommerskole. — Inden vi flyttede fra Slottet, havde vi en lille Familiefest i Anledning af Carls Konfirmation.

Flytningen udsatte vi længst muligt, ogsaa fordi Bødstrup ikke lod sig opvarme. Det var unægtelig et Minus, som mærkedes de første halvanden Maaned derude. Vi frøs, saa vi skjælv ved det, men da Sommersolen langt om længe fik gennemvarmet

de tykke Mure, svandt Kuldeperioden ind til en ond Drøm. — Det var en besværlig Flytning, fordi vi skulde samle det nødvendige, og ikke mere end det, frem fra Kornmagasinerne paa Idagaard, hvor det meste var oplagret. Men det gik, og 3. Maj var alt i Orden til at modtage Sommerholdet ude paa det nye Sted.

Staben bestod af de kendte Kræfter, ogsaa Maren havde vi i Behold til at styre Køkkenet derude. Kun *Ingeborg Olsen* maatte vi tage Afsked med. Det havde til Tider knebet lidt med Helbredet, saa hun fandt det bedst at holde op nu, da vi rykkede længere fra Byen. Vi var kede af at skulle undvære hendes glade Smil og store Dygtighed. Ogsaa hendes Evne til at arrangere festlige og fornøjelige Optrin har tidt været til Gavn og Glæde. Uovertruffen er hun, synes jeg, som Leder af Folkedans. Sikken et Humør hun kan sætte i baade Piger og Karle! Vi siger hende Tak for de Aar, Krigsaarene, hvor hun delte Hjem og Arbejde med os. — I hendes Sted kom en ung, jysk Lærerinde, *Cecilie Topholm*, uddannet paa Snoghøj, straalende af Energi og Lyst til at tage fat. Dygtigt greb hun Arbejdet an under de lidt primitive Forhold derude og naaede et godt Resultat, baade med det almindelige Gymnastikhold og med Delingsførerne. Ogsaa Svømmeundervisning var i Aar paa Timeplanen, selv om den kolde Forsommer begrænsede Lysten til at faa begyndt. — Laursens Litteraturforedrag maatte vi fra Juni give Afkald paa, da Rutebilen viste sig saa planmæssig forsinket, at det i for høj Grad gik ud over Middagsmaden. Ellers gik Undervisningen nogenlunde som før.

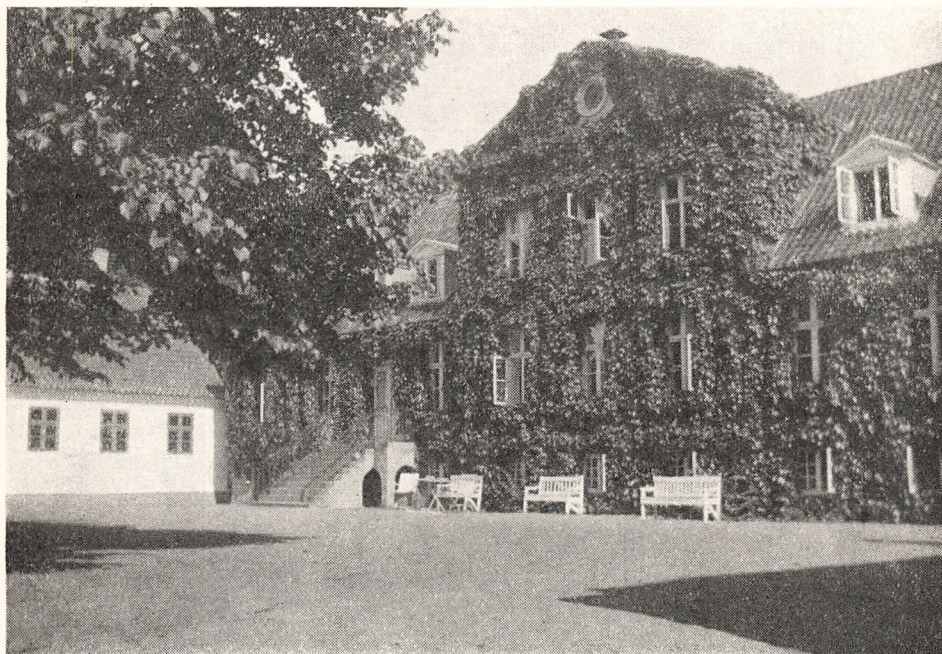
Nu er det vist paa sin Plads at give en lille Beskrivelse af de nye Rammer om vort Arbejde. Gemt for Landevejen til Mullerup ved nogle store Lindetræer ligger Hovedbygningen, der er opført omkring 1800 i smuk klassisk Stil. Over en høj Kælder med Køkken og Pigeværelser ligger til venstre for Indgangen to Værelser, der blev vores

Privatlejlighed. Paa den anden Side Hall'en ligger to store Stuer, der brugtes som Skolestuer; bag dem Spisestuen. Ovenpaa er der 10 Værelser, hvoraf Hansens og Lærerinden fik de tre, mens Eleverne fordeltes i de resterende 7. Der var forbausende god Plads, i et af dem endda saa god, at der var en hel Danseestrate, hvor jeg en Aften, da jeg dukkede op for at dæmpe Støjen, overraskede selveste H. P. i en rask Svingom til Harmonikaen. Støjen blev egentlig ikke mindre. — I en Sidefløj ligger en stor Stue til Billardspil; den brugte vi ikke efter sin Bestemmelse, men til Gymnastik, hvad nok med lidt Forsigtighed og

Lærerstaben.

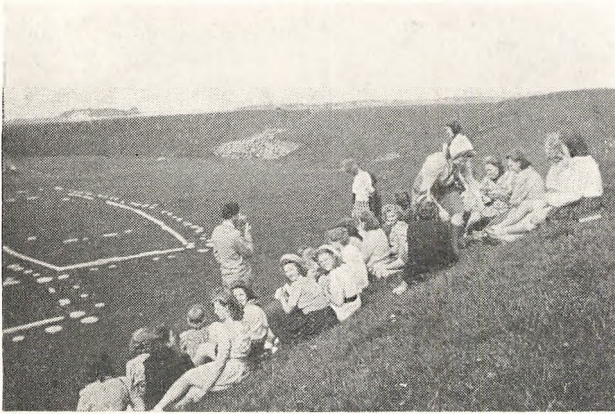
Bødstrup fra Gaardspladsen.

smaa Hold lod sig gøre. Udenom det hele ligger den 10 Tdr. Land store Park med dejlige gamle Træer og en stor Græsplæne skraanende ned fra Havetrappen — og saa 7 Milliarder Myg! Det sidste kunde være ubehageligt nok, men det hændte, at man om Aftenen i Betagelse over Belysningen ind mellem de vældige Trækroner og over de smeldende Triller fra Nattergalen glemte selv Myggene. — Gik man uden for Gaarden, saa man mod Nord ud over den store Mullerup Mose, hvor det berømte Bopladsfund fra Oldtiden gjordes for Aar tilbage, og til den anden Side et typisk sjællandsk Landskab med brede, bølgende Marker kranset af en Horisont med Landsbykirke, Mølle og Kæmpehøje. Naar man saa tilføjer venlige og hjælpsomme Folk paa Gaarden og i Nabolaget, forstaar man vel, at her var egentlig alt i Orden til at holde Højskole.

Ved Starten manglede kun det gode Vejr. Eleverne kom kæmpende sig frem mod Vestenstormen, forblæste og forkomne, men med et godt Humør og oplagt til at faa godt Udbytte af Sommeren. Og det holdt sig hele Tiden. Det var en Fornøjelse at tale til dem, fordi de hørte saa godt efter.

Den følgende Dag indviede jeg i en lille Tale til Eleverne den nye Højskole. Paa

Paa Trelleborg.

og gik en Tur i Højskolens Have, da der paa den Tid ikke laa Tropper der. — Sidst i Maj kom Pinsen, hvor de fleste Elever rejste bort. Pinselørdag blev Skolens mangeaarige Gartner *Christian* gift med *Dagny Pedersen*, der for en Del Aar siden var Kokkepige hos os. Bryllup'et stod paa Fyn, Maren Kjærgaard, Ingeborg Olsen, min Kone og jeg var med. Det var festligt. Vi dansede hele Natten, om det saa var Dagnys 80-aarige Far, saa dansede han med. Kort forinden havde *Christian* købt et dejligt Gartneri i Dallose og havde nu saa travlt med at faa det i Orden, at det næsten kneb med at faa Tid til at blive gift. Vi glæder os meget over det gode Arbejde og det gode Hjem, de to har faaet, og ønsker dem alt godt i Fremtiden.

Den 6. Juni var vi paa Trelleborg og spiste bagefter vor Aftensmad hos P. Jørgensen og hans Kone Gertrud i Hyllerup, en hyggelig Aften fik vi igen i det gode Hjem. Der skete unægtelig noget andet den Dag, som nok skal gøre den husket: Invasionen af Frankrig begyndte.

En af de følgende Dage

Grund af de lidt snævre Forhold indendørs maatte vi vente med at indbyde til større Møde, til Vejret tillod længere Ophold i Parken. — Kulden bevirkede ogsaa, at den første Maaned gik hen uden større Udflugter. I Forbindelse med Tur til Badeanstalten i Slagelse besøgte vi Centralbiblioteket og St. Mikkel's Kirke, og en anden Gang Laursens, hvor vi drak Kaffe, saa Ruinerne

Ved Hansens Strandtur.

klagede Forvalteren paa Bødstrup over ikke at kunne faa Mandskab til at tynde Roer. Det var helt katastrofalt, sagde han. Efter at have snakket med Eleverne tilbød jeg ham at gaa i Roerne med hele Mandskabet en halv Dag. Han tog med Glæde mod Tilbudet, og vi rykkede ud alle 40, min Kone og jeg ogsaa. Skønt ca. Halvdelen i høj Grad var Amatører, kom vi hurtigt efter det og naaede at tynde 14,000 Favne. Efter Elevernes Forslag skænkede vi Daglønnen til Norgeshjælpen. — Resten af Sommeren fulgte vi med Interesse, hvordan „vores Roer“ stod.

Den 14. Juni fandt Sorøturen Sted. Paa Grund af den større Afstand og Cykledækkenes daarlige Tilstand foregik den med Tog fra Slagelse til Sorø, derpaa til

Paa Roearbejde.

Fods til Parnas, pr. Baad til Akademihaven og efter Besøg i Kirken og Museerne igen til Fods til Stationen og saa hjem. Næste Dag var det Valdemarsdag, og den fejrede vi efter Indbydelse af Mullerup-Drøsselbjerg Ungdomsforening i Drøsselbjerg Forsamlingshus, hvor den nyudnævnte Forstander for Støvring Højskole, Grosbøl, talte, og jeg ledede Sanglege, efter at vi havde tømt de veldækkede Kaffeborde.

Et Par Dage efter havde vi med Angst og Bæven indbudt til Sommermøde. I tre Uger havde vi haft Regn og Kulde. Blev det ved, maatte vi aflyse. Folk ringede os op og spurgte, om vi virkelig vilde holde Friluftsmøde i saadan et Vejr. Spændingen var stor. Des større var vor Glæde og Taknemmelighed, da Dagen kom med straalende Sol og Varme, den første rigtige Sommerdag. Slagelse Højskoleforening kom og mange andre af Skolens Venner, og saa naturligvis mange fra Bødstrups Omegn. Hanssen og jeg talte, Pigerne sang flerstemmigt og opviste et nydeligt lille Optrin om Aftenen. Riddere og Damer skred ned ad den store Havetrappe og dansede Menuet paa Græsplænen, og da de var forsvundne ind bag Slottets oplyste Vinduer, kom Karle og Piger i Folkedragter og dansede om Majtræet.

Lejrskolen paa Reersø opgav vi i Aar, og godt var det. Havde vi holdt den paa den Tid, vi havde lejet Lejren, havde vi haft Regn uafbrudt. I Stedet for tog vi derop en hel Dag fra Morgen til Aften og gennemgik mere koncentreret det Stof, vi plejer at

I et Frikvarter.

Riis Madsen (1927—28), Børge Andersen (40—41) og Hans Wied (41—42) i Lastbil ud til Bødstrup efter en meget spændende Rejse. Ellen Meltorn (40) var sluppet ud af København lige inden Afspærringen og var, som naturligt var, meget rystet over, hvad hun havde set. — Søndag Formiddag cyklede vi saa alle ind til Slagelse, og der var trods alle Vanskeligheder kommet saa mange, at vi var 120 til Spisning paa „Casino“. Mens væbnede Patruljer cyklede rundt i Garderne, gik vi i Flok og Følge ud til „Liselund“, hvor det egentlige Elevmøde holdtes. Ved Kaffe bordet afholdtes som sædvanligt Generalforsamlingen, hvis Resultater

beskæftige os med hele Ugen. Udbyttet af Fund: Oldsager og Forsteninger var overraskende stort. Og Stilene viste, at Eleverne ogsaa paa den korte Tid fik Øjet op for det væsentlige.

Den 29. var vi indbudt til Møde i Kirke Stillings store, smukke Præstegaardshave. H. P. Hansen talte, og jeg ledede Sanglege efter Kaffen. Det var en festlig Aften med alle de unge og ældre.

Vi havde i længere Tid spekuleret paa, hvordan vi skulde holde Elevmøde under de specielle Forhold. Omsider besluttede vi os til at holde det dels paa „Casino“, dels paa „Liselund“, og sendte saa Indbydelse ud til alle Elevforeningens Medlemmer. Der meldte sig ca. 250. Men som bekendt bredte Generalstrejken sig over Landet netop omkring den 2. Juli, saa det saa ud til, at vore Planer helt skulde gaa i Lyset. Des mere opmuntrende var det om Lørdagen alligevel at se den ene efter den anden dukke op, ja, ud paa Aftenen kom Frode

Elevmødet paa „Liselund“.

berettes andetsteds. Ude i den hyggelige, solbeskinnede Have, nær ved vor gamle Skole, talte saa Hansen, Laursen og jeg. Det var ikke let at samle Tankerne under Indtrykket af det, der samtidig skete i København og andre Steder i Landet, men vi var som paa en fredhellig Pet, et „Helle“ midt i Begivenhedernes Strøm, og det var, som om vi hvilede ud og samlede Kræfter til igen at gaa ud i Hvirvlerne. — Ved Aftensbordet i den store Spisesal kom den gamle Niels Dael ned og fortalte baade fornøjeligt og betagende om „Lise-lund“ og de Medarbejdere, han gennem Aarene havde haft der. Den gode Dag sluttede med et lille Friluftsspil „Chr. Winther i Sydsjælland“, forfattet af Chr. Winther og Nissen, mest den førstnævnte. Vi havde truffet Arrangement til at indkvartere de gamle Elever i Omegnen, men det blev der ikke Brug for; de fleste tog hjem, nogle faa tog med til Bødstrup. — At der selv under saa vanskelige Forhold kom 150 gamle Elever, er et Tegn paa, hvor glade de er for disse Sammenkomster.

En Uges Tid efter var vi alle Gæster i St. Peders Landsogn. Elever og Lærere blev fordelt rundt i Hjemmene til Spisning og samledes saa med Beboerne i Gdr. Ansgar Tønnings smukke Have, hvor jeg talte om vore Folkeviser, og Pigerne sang flerstemmigt. Selv om man befinder sig nok saa godt paa en Skole, har det en særlig Charme at komme ud i Privathjem. Det var en Aften, Eleverne var glade for. — Næste Morgen gæstede vi Forp. Mar. Christensen i hans Strandhus ved Stillinge og fik Jordbær! — Den følgende Søndag holdt Biskop Rosendal Visitats i Kirkehelsinge, og om Eftermiddagen deltog Eleverne i et Møde i Præstegaardshaven, hvor Biskoppen talte.

Det havde været Planen, at Højskolens 100 Aars Jubilæum skulde have været fejret ved en mægtig Fest i Odense, hvortil alle Højskoler med deres Elevflokkede skulde have været samlet. Selvfølgelig havde man maattet opgive disse Planer og havde da heller ikke Lyst til større Festligheder. Alligevel syntes vi, at vi maatte gøre noget for at markere Jubilæet for det Elevhold, der var paa Skole i Hundredaaret. Vi, eller rettere min Kone, undfangede da Planen at indbyde de vestsjællandske Højskoler: Vallekilde, Ubberup og Høng Husmandsskole til et Sommermøde paa Bødstrup. Vallekilde sendte

Paa Weekend-Tur.

Afbud, men Uffe Grosen og hans Kone kom, og han og jeg talte i Haven til de ca. 225 unge Piger, der var kommet frem trods Cykle-dækkenes miserable Forfatning. De forskellige Skoler sang flerstemmige Sange, og en enkelt Melodi „Jeg gik mig ud en Sommerdag“ blev sunget af dem alle under Organist Bjerborgs Ledelse. Inden Gæsterne drog af, op-

førte vi igen Friluftsspillet, denne Gang under Herregaardsparkens ærværdige Træer; bedre Ramme har ikke engang Scenen i Ulvedalene. Dagen efter var vi Gæster hos Gdr. Gunnar Olsen, der sammen med sin Kone havde sørget paa det bedste for os, idet der foruden materiel Forplejning ogsaa var aandelig; Pastor Strunge, tidligere Slotsbjergby, fortalte Rejseoplevelser fra Randstaterne og gav os fine Indtryk af de smaa Folks gamle Kultur. Bedst husker vi nok den rørende Historie om Uglemor, der af den store Gud blev sendt ud for at finde det yndigste Væsen i Verden og ikke kunde finde yndigere Væsen end sin egen lille grimme Ugleunge.

Søndag den 23. Juni havde vi Forældredag med Gymnastikopvisning, flerstemmig Sang, Foredrag og Friluftsskuespil. Vejret var dejligt, og vi fik en god Dag, selv om det, at en af Eleverne Dagen før pludselig blev nødt til at rejse til København og først slap løs nogle Dage efter, lagde en mørk Skygge ind over Samværet. Glæden var stor, da hun kom igen i god Behold.

Under de herskende urolige Forhold havde vi ment det bedst at stryge Køben-

En Plads i Solen.

havnsturen af Programmet. I Stedet for cyklede vi til Kalundborg, der vel ikke er en Storstad, men dog seværdig. Vi spiste Frokost paa Møllebakken, besaa det righoldige Museum og den ejendommelige Esbern Snare-Kirke. Paa Hjemvejen var vi indbudt til at gæste en af Eleverne, Karen Lyremark Nielsens hyggelige Hjem i Bjerre. — Endnu et Besøg i den gæstfri Omegn naaede vi, inden Skolen sluttede. Det var hos Brødrene Jørgensen i Mullerup. Det var tænkt som en Havefest, men det skylregnede, aldeles haabløst. Men Brødrene fik i en Fart stillet an i Laden, og dér gik det løs med Musik, Sangtableauer, Kaffe og Sanglege — endnu et godt Minde.

Som altid før syntes vi ogsaa nu, at Sommerskolen sluttede for tidligt. Netop

Kommandoøvelse.

som den er kommet rigtig godt i Gang. Men denne Gang var det næsten sværere endnu at skilles, fordi vi i endnu højere Grad end hjemme paa Antvorskov havde levet som en Familie her, tæt ind paa hinanden. (Ja, naar jeg sad i min Stue og skulde lave Foredrag, syntes jeg ofte, det næsten var *for* tæt, jeg havde Eleverne ind paa Livet, naar det oven over og paa alle Sider buldrede, larmede, sang og spillede paa Harmonika.) Vi var imidlertid alle enige om, at Forsøget med at flytte Højskolen var lykkedes over Forventning. Det var en Sommer, vi med Glæde og Taknemmelighed ser tilbage til, og skulde det ske, hvad det godt kan se ud til, at vi endnu en Sommer skal være hjemme- fra, vil vi med fuld Fortrøstning indbyde til Sommerskole paa Bødstrup igen, sikre paa, at „Bødstrup-Pigerne“ ikke bliver snydt. — Man kan med god Grund spørge os, hvorfor vi ikke blev derude og holdt Vinterskole. Vi overvejede længe frem og tilbage, men blev saa klar over, at det vilde blive alt for urimelig vanskeligt og dyrt med det forholdsvis lille Antal Elever, Bødstrup kunde rumme, saa, omend nølende, opgav vi Tanken om at blive dér.

For at have et Sted at bo, naar vi skulde forlade Bødstrup, maatte jeg købe en Villa i Slagelse, da „Slottet“ ved Antvorskov ikke længere var disponibelt. Dér flyttede vi saa ind efter et kort Ophold i Sommerhuset paa Stevns. Hjemkommet derfra blev vi

ringet op af Niels Dael og fik til vor Glæde tilbudt „Liselund“ til Vinterskole. Vi fik saa travlt med Forberedelserne; jeg fik fæstet en Lærer og fik købt Tørv, min Kone fik med god Hjælp af Venner paa Egnen lavet Marmelade o. s. v. — Som før fortalt blev det hele ikke til noget, og nu er Hansen og jeg i fuld Gang med Foredragsrejser — ikke altid lige behageligt med de nuværende Trafikforhold og uopvarmede Tog, men

En Bid paa Vejen.

man har da Følelsen af at gøre Gavn, og saa Glæden ved rundt omkring at træffe gamle Elever og mange Steder være Gæster i deres Hjem. Jeg skylder de mange, jeg i det forløbne Aar har gæstet, Tak for venlig Modtagelse og god Behandling.

Vi vil ogsaa gerne sige Tak for gode og venlige Breve fra gamle Elever, der har givet Udtryk for Deltagelse og for Kærlighed til den gamle Skole; det har

været os en meget stor Opmuntring. Jeg kan ikke lade være med her at anføre et af Brevene, maaske det, der glædede os allermost; vi fik det til Julen fra en, der som arbejdsløs blev Elev en Vinter for 5—6 Aar siden.

„Der er saa mange forskellige Refræner og Viser af verdslig Art, som afgjort ikke har spor Værdi for os, men der er en, der randt mig i Hu netop nu, nemlig denne: „Naar jeg sidder her i stille Tanker, og de gamle Minder myldrer frem“; ja, og de Minder, der netop nu myldrer frem for mig, er dem fra min Højskoletid paa Antvorskov. Det er nu 5 Vintre siden, men naar jeg ser op paa Væggen foran mig, hvor Billedet med alle Gutterne hænger, er det for mig, som kom jeg derfra i Gaar. Hvor mange af de gamle Elever tænker mon paa at sende deres gamle Skole en Tak for, hvad den var for dem, vist ikke alle, og jeg selv har indtil nu ogsaa forsømt dette, men maaske skal der for mange af os gaa nogle Aar, før det rigtig gaar op for os, hvad det egentlig var, vi fik med hjem at leve videre paa. For mig er det saadan, at naar jeg engang imellem er lidt langt nede enten af den ene eller den anden Grund, saa forsøger jeg at erindre mig en eller anden Sang fra min Højskolesangbog, og naar jeg saa har sunget en saadan, er det, som om at mange af de gode Ord, vi fik med paa

Vej, atter lyder for mig, og straks er alt atter lyst og venligt omkring mig, og jeg gaar paa med frisk Mod. Lad dette være min Julehilsen til dig, Nissen, og Tak for den Vinter, jeg aldrig glemmer.“

Saadan en Hilsen gør godt for lange Tider, og saa glemmer man Modgang og Skuffelser og siger Gud Tak for, at man fik Lov at være med til at hjælpe nogle unge til at faa saadan styrkende Minder — og saa længes man dobbelt efter at tage fat igen!

Hvor bliver der Brug for den danske Folkehøjskoles Gerning, naar vi efter Krigen skal til at bygge sand Menneskelighed og Medmenneskelighed op igen! Saadan set kunde Højskolens Jubilæum ikke falde paa en bedre Tid end netop i disse Aar, hvor vi trænger allermost til at fordybe os i det, vi skylder Højskolen Tak for.

Glædelig Jul og godt Mod!

Jeres

*Inge og Erik B. Nissen,
St. Jørgensgade 7, Slagelse*

Delingsførererne.

Noter og Nyt.

Lærerkredsen. Ved Sommerskolen virkede følgende: H. P. Hansen, Fru Beth Fog Hansen, Thorvald Laursen, Erik B. Nissen, Fru Inge Nissen, Frk. Cecilie Tøpholm.

En Hilsen. Min Kone og jeg vil gerne sende en venlig Hilsen til gamle Elever og Venner. I 34 Aar har jeg hvert Aar talt ved et Sommermøde, først i 12 Aar ved Frederiksborg Højskoles Elevmøde, siden, fra 1920, i 22 Aar ved Antvorskov Højskoles. I Sommer maatte jeg paa Grund af Sygdom give Afkald paa at være med ved Elevmødet. Men nu gaar det godt fremad med Helbredet, jeg kan arbejde ved mit Skrivebord, men har foreløbig sagt Nej til at holde Foredrag (det er jo ikke ligefrem Morskab at rejse for Tiden). Jeg haaber, at jeg til Sommer under lyse Forhold kan være til Elevmødet. — Og saa véd jeg fra Breve og ad anden Vej, at gamle Elever gerne spørger om, hvordan det gaar vore Børn. Det kan da ikke være helt anmassende, at jeg beretter lidt herom i Aarsskriftet. Vor ældste Søn, Helge, tog i Sommer Embedseksamen, blev cand. polit. med et meget smukt Resultat (min gode Ven fra de unge Dage, Stiftsprovst Johs. Fog Petersen skrev engang til mig: „Jeg kender ingen, der som Grundtvigianerne rakker ned paa alt Eksamensvæsen, men jeg kender heller ingen, der som Grundtvigianerne er himmelhenrykte, naar deres Børn faar gode Eksaminer.“ Han har vist Ret). Helge er fra 1. September Redaktionssekretær ved „Finanstidende“ og har desuden nogle Undervisningstimer ved Handelshøjskolen. Vor ældste Datter, Ingrid, er stadig Lærerinde ved Frk. Mørks Skole i Hillerød, og Kirsten og hendes Mand, Knud Rafn Sørensen, har Sdr. Elkjær ved Nørre Sundby i Forpagtning. En dejlig Gaard, men Skade den ligger saa langt herfra. Og endelig vor yngste, Jens, er i Købmandslære i Slagelse og bor hjemme. Han har udlært til Foraaret. Vi ønsker, at vore gamle Elever trods alt maa opleve en velsignet Julefest, og vi ønsker dem og os alle et godt Nytaar.

Fred. Nørgaard.

Artiklen Efteraarsmøder har staaet som Kronik i „Berlingske Aftenavis“.

En Tak og Hilsen til Elevforeningen. Vi vil gerne ad denne Vej sige Elevforeningen Tak for den smukke Gave (et Billede af Antvorskov Højskole set fra Haven) til vort

Bryllup den 27. Maj 1944. — Vi er meget glade og taknemlige for Gaven, dagligt glæder vi os over den, og Billedet minder os om det Sted, hvorfra vi begge har gode Minder fra Virke og Færden — for mit Vedkommende gennem flere Aar.

Som det vel er blevet de fleste bekendt har vi et Gartneri i Dalmose og befinder os vel her, er glade for Virke og Bo. — Ja, vi er spændt for nu paa Arbejde ude i Folkets Hverdag, der hvor Ansvar og Pligter kræver en Del af os, og vi haaber paa fortjent Medvind i Bedriften, saa Aarene kan blive mange paa dette Sted.

Vore Hilsener til alle „gamle“ Elever og Venner fra Højskolen.

Dalmose Handelsgartneri i November 1944.

Dagny og Christian Mathorne.

Af og til faar vi Bud om, at Døden, ogsaa uden Krigen som Redskab, gør sin Høst blandt vore gamle Elever. I det forløbne Aar er *Jacob Winther Andersen* (1942—43) død efter et langvarigt Sygeleje. Han var blandt de lidt ældre Elever, og Sygdom havde ogsaa gjort sit til at modne ham, saa vi mærkede, hvordan det var Alvor for ham at faa godt Udbytte af sit Højskoleophold. Han var fra Agersø, og vi fik det Indtryk, at han inderligt ønskede at tage noget af Højskolens Aand og Arbejde med over til Øen. Det blev kun en kort Tid, saa maatte han paa Sygeleje. Vi vil mindes hans stille, venlige Smil og gode Sind.

Opmærksomheden henledes paa, at den nye Højskolelov giver trængende Elever Mulighed for at opnaa meget stor og rigelig *Understøttelse*. Af vore 34 Sommerelever havde ikke mindre end 9 den højeste Understøttelse: 285 Kr. Elevbetalingen var for Sommeren ialt 315 Kr.

Nogle nye Bøger. Blandt Aarets mange nye skønlitterære Bøger er der særlig Grund til at fremhæve den hollandske Forfatter Piet Bakkers Roman „Frans vokser op“, som er en Fortsættelse af den sidste Aar udkomne „Frans“. (Yderligere et Bind kan ventes.) Det er meget velskrevne, levende og kloge Bøger om en Dreng, der vokser op i et forfærdeligt Hjem og derfor kommer ud for Ting, der egentlig er hans Natur fremmed. Om en menneskelig og dygtig Lærers Indflydelse paa Drengens Sind, om dennes Glæde over Kammeratskab og hans Hjælpsomhed og Godhed mod Venner handler disse Bøger. Desuden giver de et Indblik i hollandske Børneværnsforhold. Alle, der har den mindste Smule med Børn at gøre, vil have rigt Udbytte af denne Læsning, og alle, der kan læse en god Bog, vil finde Glæde og Berigelse i Bøgerne om „Rotten“ Frans. Priserne er 6,50 og 7,75.

En anden dyb og interessant Bog er Bjarni M. Gislasons Debutbog „De gyldne Tavl“. Romanen, der er den første af en Trilogi, omhandler islandske Forhold, og Brydninger mellem nyt og gammelt, saaledes som en forældreløs Dreng oplever det. Der er Viden og Skønhed i denne varmhjertede og ægte Bog.

Gislason er jo kendt af adskillige Højskoleelever fra sine Foredrag om Island og Fortællinger af Sagaer. Hans Bog fortjener ogsaa at blive kendt. Prisen er Kr. 5,50.

Erik Bertelsen har ogsaa i Aar udsendt en ny Roman. Titlen, „Redningsbaaden“, angiver Stedet for dens Handling. Den er ikke saa god som „Den unge Slægt“ fra sidste Aar. Men det kan vel siges om Erik Bertelsen, som det med Urette er sagt om en anden dansk Skribent, at „hos ham er man altid i godt Selskab“. Prisen 7,50 Kr.

Alle disse Bøger er fra Jespersens & Pios Forlag.

Paa Aschehoug har Johanne Buchardt udsendt en ny Roman „Der gaar ingen Vej tilbage“. Den tør vist dristigt anbefales ulæst.

Maaske jeg saa ogsaa, mere som en faktisk Oplysning end som Ubeskedenhed, maa meddele, at jeg paa „Nyt Bogforlag“ har udsendt en Bog om 36 danske Digtere. „Vor Tids danske Romanforfattere“ hedder den. Prisen er 5,85 Kr.

H. P. Hansen.

Elevforeningens Bestyrelse bestaar af: Arne Hansen, Rislev, Næstved (Formand), Gartner Chr. Mathorne, Dalmose (Næstformand), Marie Henriksen, Dalmose, Astrid Bendtsen, Vindebo, Vindegade, Odense, Agnethe Lykke Hansen (Asnæs), Den danske Præstegaard, Højer, Harry Larsen, Ahorngaard, Bagsværd, Erik Kragh-Müller, Kalundborg, Tove Olsen, Paradisgaarden, Værløse, Peter Jacobsen, Viet, V. Tirsted, Bodil W. Jørgensen, Højelt, Græsted. — Repræsentant for Sommerholdet 1944 er Astrid Schmidt, Aabyhøj.

Elevforeningens Sekretær og Kasserer er: Højskolelærer H. P. Hansen, Rosengade 5, Slagelse.

Elevforeningens Adresse: Antvorskov Højskoles Elevforening, Rosengade 5³, Slagelse. — Postkonto: 11593.

Slut op om Elevforeningen! Er du gledet ud, saa send et Brevkort med Navn, Aargang og Adresse.

Eleveholdet 1944.

Rita Albrechtsen, Askeby, Møen.
Edith Kofoed Andersen, Alsted, Fjenneslev.
Magda Andersen, Bedsted.
Lilly Andersen, Haarbølle, Askeby, Møen.
Ingrid Bligaard, Oddense, Balling.
Oda Blendstrup, St. Hansgade 71, Odense.
Ella Hove Christensen, Aarup, Snedsted.
Margrethe Christensen, Mulstrup, Ringsted.
Else Dehlendorff, Frederikssundsvej 306, København.
Dagmar Frandsen, Vester Skerninge.
Anna Hansen, Femø.
Lilly Hansen, Nordrup, Farendløse.
Grethe Iversen, Frb. Bredegade 15, København.
Ellen Jacobsen, Lund, Jylland.
Irene Jensen, Nordrup, Farendløse.
Esther Jørgensen, Næsby, Munkeby.
Helga Larsen, Askeby, Møen.
Marie Madsen, Føvling.
Rigmor Madsen, Herrestrup, Grevinge.
Astrid Nielsen, Omø.
Birthe Nielsen, Tved, Kolding.
Karen Lyremark Nielsen, Bjerre, Fuglede.
Kirstine Nielsen, Møllevej 8, Nr. Sundby.
Ragnhild Noppenau, Orø.
Agnes Pedersen, Himmelev, Roskilde.
Ellen Pedersen, Vester Skerninge.
Ruth Pedersen, Alstrup, Nr. Alslev.
Else Rask, Bursø.
Kirsten Rask, Bursø.
Kaja Rasmussen, Asnæs.
Astrid Schmidt, Silkeborgvej 325 A, Aabyhøj.
Grethe Sejersen, Nordrup, Farendløse.
Lilly Ulriksen, Egense, Otterup.

Elevforeningens Beretning.

TRODS det, at gamle Elevers kære Hjemsted ikke kunde være Samlingssted, blev Elevmødet 1944 alligevel en stor og minderig Dag for Deltagerne.

Mange havde tit ladet Tankerne gaa til Antvorskov — der drives ikke Skole, som vi kendte det —, hvordan vil et Elevmøde gaa uden Skolen? Det var jo prøvet med Held ved et Vinterelevmøde, men Sommerelevmødet — det er noget andet. I et herligt Sommergejr mødtes vi foran Casino og hilste glad og genkendende paa hinanden. I „Kongressen“ bød Forst. Nissen velkommen, og da hver havde spist et Par gode Bøf og Is, gik Turen til Liselund, som Pastor Niels Dael saa venligt havde overladt til Elevmøde. Fra Liselunds Have saa vi de kendte Omgivelser ved Skolen, hvor vi før færdedes saa frit og glad, nu, ak hvor forandret. Vi samledes i Liselunds hyggelige Spisesal til Kaffe. Nissen bød atter velkommen og oplyste Dagens store Program.

Elevforeningen holdt her sin Generalforsamling. Lærer Ole Juul-Petersen var Dirigent. Formanden, Arne Hansen, aflagde Beretning for Aaret og oplyste, at Medlemstallet var 1560, og der var ydet Tilskud til Elever som hidtil. Beretningen sluttede med en Tak til Nissens for Trofasthed mod Højskolegerningen og gode Ønsker for Fremtiden.

Nissen takkede Elevforeningen for den Støtte, den yder Skolen.

Kassereren, Lærer H. P. Hansen, oplæste Regnskabet.

Beretning og Regnskab godkendtes.

Til Bestyrelsen nyvalgtes *Agneth Lykke Hansen*, Adr. Pastor N. P. Nielsen, Højer, i Stedet for *Else Christensen*, Vollerup, der ikke ønskede Genvalg. De øvrige genvalgtes. Som Aargangsrepræsentant for Sommeren 1943 valgtes *Bodil Jørgensen*, Højelt, Græsted.

Revisorerne genvalgtes.

Ved Eftermiddagsmødet i Haven talte Lærer Hansen, Lærer Laursen og Forst. Nissen, her mødte vi „Tonen“ fra vor Skole, som altid bringer noget godt og berigende til sine Venner. Og nu i Aar ved Hundreårsdagen for Folkehøjskolen følger vi vort Ønske til, at Aarene, der kommer, maa bringe en god og rig Tid for Højskolen — dens Gerning og det Folk, den tjener.

Ved det festlige Aftenbord læste Forst. Nissen mange venlige og varme Hilsener til Elevmødet. En stor Oplevelse blev det, da Pastor Dael fortalte om Liselund og om dem, hvis Portrætter smykker Spisesalen.

Flere gl. Elever havde Ordet med Tak og gode Ønsker for Antvorskov og dens Stab.

I Haven fremførtes til Slut et Festspil, hvor Sommerpigerne og „Staben“ fol-dede sig ud i herligt Spil og Sang til vort velfortjente Bifald.

Efter en Aftensang drog vi hjem, og trods alt en herlig og god Antvorskov-dag rigere i Mindet.

Vi takker Elevforeningens Medlemmer for trofast Medlemsskab i Aaret og haaber, at I holder ved for derigennem at hjælpe til, at Sammenholdet om vor gamle Skole ikke er Ord alene.

Elevforeningens Bestyrelse sender venlig Hilsen og ønsker god Jul og godt Nytaar.

Arne Hansen.

Regnskab for Antvorskov Højskoles Elevforening

for Aaret: Juni 1943—Juni 1944.

	Kroner	Øre
I n d t æ g t:		
Kassebeholdning fra forrige Aar	3583	45
Medlemsbidrag for 1943—44	3902	50
Restance fra forrige Aar	7	50
Salg af Emblemer	62	40
Renter	121	24
	7677	09
U d g i f t:		
Elevunderstøttelser (Sommeren 1943)	300	00
Aarsskriftet	2840	90
Gaver	187	15
Emblemer	220	00
D. N. U.	25	00
Antvorskov-Kredsen	25	00
Udgift ved Karthoteket	57	50
Reparation (af Teltmateriale)	77	35
Udgift ved Vinterelevmøder	50	00
Gebyrer	61	61
Indbydelse til Elevmødet	150	00
Kassererløn	150	00
Diverse	69	37
	4213	88
Kassebeholdning pr. 1. Juni 1944	3463	21
Balance...	7677	09

H. P. Hansen.

Sommerskolen 1945.

Vi modtager igen *Indmeldelser* til Sommerskolen og haaber, at den kan holdes paa *Antvorskov Højskole*.

Skulde Forholdene umuliggøre Tilbageflytning til Sommer, har Hofjægmester Ei. Hansen igen stillet sig velvilligt over for os i vore Vanskeligheder, saa vi kan leje *Bødstrup* for Sommeren.

Forespørgsler og Indmeldelser sendes til *Forstander Nissen, Slagelse*.

Møder.

Den 28. Januar: Vinterelevmøde i Slagelse. Forstander Nissen prædiker ved Gudstjeneste i Hospitalskirken Kl. 10. Derefter samles man paa Højskolehjemmet, hvor Thorv. Laursen og H. P. Hansen taler om Eftermiddagen.

Den 18. Februar Kl. 14: Elevmøde for Sydsjælland og „Sydhavsøerne“ paa Kirkeligt Ungdomshjem i Vordingborg.

Sommermødet Søndag den 1. Juli vil blive bekendtgjort ved Skrivelse til Elevforeningens Medlemmer, hvis det til den Tid lader sig gøre at afholde det.

Indhold:

<i>Jakob Knudsen: Højskolesang</i>	3
<i>Erik B. Nissen: Folkehøjskolen gennem 100 Aar</i>	5
<i>P. Augustinus: Det moderne Menneske i Evangeliets Lys</i> .	13
<i>Thorvald Laursen: Grundtvigsk Menighedsliv</i>	18
<i>H. P. Hansen: Drømme, Daad og Virkelighed</i>	22
<i>Fred. Nørgaard: Efteraarsmøder</i>	28
<i>Ingeborg Olsen: En lille Hilsen</i>	33
<i>Thyge Svendsen: Antvorskovkredsen</i>	34
<i>Erik B. Nissen: Aaret 1943-44</i>	36
Noter og Nyt	48
Eleverne 1944	51
<i>Arne Hansen: Elevforeningens Beretning</i>	52
Regnskab for Elevforeningen	54
Sommerskolen 1945	55
Møder	55

